

Hétköznapi és ünnepi tárgyak a herendi porcelánok kiállításán

Hétköznapi és ünnepi szertartásság címmel nyílt kiállítása a Herendi Porcelánmanufaktúra Zrt.-nek Zalaegerszegen, melyen a Viktória királynőnek készült motívumok és a zsidó vallássóság porcelántárgyai is láthatók.

A zalai megyeszékhely Városi Hangverseny- és Kiállítótermében – az egykori zsinagógában – bemutatott kiállítás megnyitóján **Jákov Hadas-Handelsman**, Izrael magyarországi nagykövete elmondta: a tárlaton keresztül felfedezhetjük a herendi porcelán, a zsidó örökség és Zalaegerszeg történelmi hagyományainak találkozását.

Úgy fogalmazott, hogy a zsidó kultúra és a szertartások eszközei a több ezer éves vallás és a csaknem kétszáz esztendős manufaktúra időtálló műtárgyai, amelyek esztétikai szépségükön felül szimbolikus,

Fotó: a Herendi Porcelánmanufaktúra Zrt. Facebook-oldala

mélyebb jelentést is hordoznak, írja az MTL.

Simon Attila, a porcelánmanufaktúra vezérigazgatója azt mondta: a tárlat a néhai alapító, Fischer Mór

emléke előtt is tiszteleg. Az ő fejlesztéseinek köszönhetően az 1851-es londoni világkiállításon Viktória királynőnek olyannyira megtetszett egy motívum, hogy egy egész készletet rendelt Herendről, s az azóta a nevét viselő motívumot folyamatosan tovább is fejlesztik.

Hozzátette: ma már nem elég a tradíció, szükség van termékfejlesztésre is. Így a 16 ezer fehér és a négyezer festett termékből 64 millió különböző tárgy születik, amit évente 300-400 új termék egészít ki.

Németh János Kossuth-díjas keramikumművész úgy vélekedett, hogy a kerámiával összehasonlítva a porcelán a nemesebb anyag, aminek előállításához a mai Magyarország területén már nincs megfelelő alapanyag, azt csak külföldről lehet beszerezni. A herendi porcelántermékek ugyanakkor olyan világ színvonalú alkotások, amelyekben *érezni lehet a mesterek lelkét*.

A zalaegerszegi kiállításon látható az 1851 óta létező Viktória-minta motívumaival feldíszített nagyméretű ünnepi asztal, továbbá a nemrég Kanadából hazatért judaikkollekció, valamint megtekinthetők a herendi legismertebb motívumaival díszített hétköznapi és dísz tárgyak is.

A január közepéig nyitva tartó tárlatot **Kiss Szilárd** olimpikon pillangógyűjteményének mintegy 1200 darabos válogatása kíséri.

Megjelent Janikovszky Éva 1938–44 között írt naplója

Janikovszky Éva kamaszkori naplóját olvasva, amely a Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó gondozásában jelent meg, tanúi lehetünk egy érzékeny, eszes gyereklány felnőtté érésének a második világháború alatt, és rádöbbenhetünk, hogy a későbbi híres író nő jellegzetes stílusa 18 éves korára már kialakult.

Janikovszky Éva *Naplóm: 1938–44* című könyvének a Margó Fesztivál keretében megrendezett online könyvbemutatóján **Janikovszky Jánossal**, az író fiával és **Dési Jánossal** beszélgetett **Dóka Péter** szerkesztő, aki úgy fogalmazott, hogy a könyv igazi irodalmi szenzáció. Az eseményen az író fia szólt édesanyja hagyatékáról, a többgenerációnyi örökségről. *Súlyos pesti hagyatékka élőnek szoktam magam hívni* – mondta, utalva arra a rengeteg teleírt füzetre, amelyeket az író gondosan megőrzött. Pont azért véli teljes bizonyossággal Janikovszky János, hogy édesanyja azt szerette volna, ha kiadják az emlékiratait, mert gondosan megőrizte azokat, és még hosszú, súlyos betegsége, a távozásra készülése során sem szabadult meg tőlük. *Most valahol fentről mosolyog, és örül, hogy kiadtuk ezt a könyvet* – jegyezte meg.

A későbbi író nő – akit ekkor még Kucsics Évának hívtak – remek stílusban, a rá később is jellemző iróniával mesél osztálytársairól, barátairól, saját magáról, és persze tágabb otthonáról, Szegedről. A vidám gyermeki hang folyamatossággal Janikovszky János, és a késői – 1943-as és 1944-es – bejegyzések már egy olyan fiatal nőt mutatnak, aki érettségével, intelligenciájával, műveltségével kitűnik kortársai közül, és ezért a nála idősebbek barátságát keresi. A kötet gazdag képanyaga a hagyatékban maradt fotókból, valamint korabeli dokumentumok alapján készült.

Ez a gyerekkori és fiatalkori napló, amelyet Janikovszky Éva tizenkét és tizenhét éves kora között vezetett, az idei év egyik irodalmi szenzációja. A korabeli naplóbejegyzésekből kibomlik egy különlegesen érzékeny lány története, aki a világháború éveiben lett felnőtt, ebben az időszakban volt először igazán szerelmes, és miközben életre szóló barátságokat kötött, szembesült a vérszomjúság legdurvább intézkedéseivel. Zsidó származása mindaddig nem igazán foglalkoztatta, sőt, többször beszámol arról, hogy győnni vagy misén volt, azaz katolikus nevelésben részesült. Aztán a nagyszülőket egyszer csak marhavagonba rakják és elviszik, ki tudja, hová. Mi persze sajnos tudjuk.

Egy új Janikovszky-kötetnek tekinthető ez az anyag, mert ugyanaz a látásmód jellemzi, mint az érett alkotó munkáit. A stílus a szemünk előtt fejlődik ki, a hangnem és a témák pedig fokozatosan komolyodnak, ahogy cseperedik az a kamaszlány, aki később egyedi és utánozhatatlan beleérzéssel szembesítette egymással a felnőttek és a gyerekek világát – mondta a bemutatón Dési János újságíró, aki kezdeményezője volt a napló megjelenésének.

Janikovszky Éva, generációk kedvenc szerzője, 2003-ban kapta meg a Kossuth-díjat, amelyet a kórházban adott át neki **Görgy Gábor** író, akkori kultuszminiszter. Műveit eddig 36 nyelvre fordították le.

Fia szerint a huszadik századi magyar gyermek- és ifjúsági irodalomból csupán ketten mérhetők édesanyjához. Csukás István és Lázár Ervin. Akkorra már mindketten rég megkapták ezt a rangos elismerést. Janikovszky Éva napra pontosan négy hónapig élvezhette, hogy Kossuth-díjas. 2003. június 14-én hunyt el.

RÉSZLET A NAPLÓBÓL

1944
VI. 18.

Most ment el a Laci, éjjel 1/2 11 van, ma viszik el Nagymamáékat, talán éppen most, marhakocsikban, nem tudom, hova. Úgy keringenek a fejekben a fogalmak, képek, szavak, mondd, te is ilyen hangulatban vagy?

(Folytatás a 3. oldalon)

Születésnap üdvözlések a 101 éves lengyel zsidómentőnek

Jożef Walaszczykot egy különleges videóban köszöntötték fel. A legmeghatóbb üzenetet egy 100 éves holokauszt túlélőtől kapta, írja a Kibic.

Jożef Walaszczyk a második világháború idején megmentette zsidó barátját és még további 50 ember életét. A lengyel férfi a földalatti mozgalom tagjaként harcolt a nácik ellen, és segített szövetséges katonákat átcsempészni a határon.

Walaszczyk most ünnepelte 101. születésnapját, amely alkalomból a From the Depths (A mélységből) elnevezésű, a holokauszt emlékét ápoló szervezet egy meglepetésvideóval köszöntötte fel. A 25 perces összeállításban 49 különböző országból több tucat ember küldte el jókívánságait Walaszczyknak.

Az egyik üzenetet egy Németországból származó ausztrál holokauszt túlélőtől, a már szintén a 100. életévében járó **Eddie Jakutól** kapta.

Voltam Auschwitzban. 100 éves va-

Jożef Walaszczykot köszöntik 101. születésnapja alkalmából

gyok. Jó egészséget kívánok a 101. születésnapján! Élvezze hátralévő életét a lehető legjobban! Én is ezt fogom tenni. Nagyon jó olyan embert találni, mint ön, aki olyan sok jót tett – mondta Jaku.

A felvételekben szereplők a szervezet online felhívására válaszolva

küldték el a Walaszczyknak szánt jókívánságaikat. A From the Depths képviselői a lengyel férfit varsói otthonában köszöntötték fel, a videót pedig egy tableten mutatták meg neki. A születésnap törtán a gyertyákat viszont csak kézzel lehetett „elfújni” a maszkviselési szabályok miatt.

Jean-Luc Bodson a Jad Vasemben

A belga nagykövet nagymamája, Elisabeth Dereymaeker két zsidó kislányt bújtatott brüsszeli otthonában a második világháború idején, ezért a tettéért ítélte oda neki 2013-ban a Jad Vasem a rangos elismerést. A lányok szüleit Auschwitzba deportálták, ahonnan nem tértek haza.

Bodson a Ynetnek nyilatkozva elmondta, hogy sosem találkozott a nagymamája által megmentett nővérekkel. Az egyikük Belgiumban élt,

gyereke is volt, befogadta a lányokat, és gondoskodott róluk addig, amíg nem találtak nekik más bűvöhelyet.

Bodson nagyon büszke a nagymamájára, és jó érzéssel töltötte el, amikor a Jad Vasemben olvashatta Elisabeth Dereymaeker nevét a Világ Igazai listáján. Szerinte azzal, hogy őt most nagykövetnek nevezték ki Izraelbe, egy kör bezárult az életében.

Ruvén Rivlin az új képviselővezetőknek tartott fogadáson azt mondta Bodsonnak: *Sosem felejtjük el a nagymamád nemes tetteit. Túl kevesen csináltak ilyet. A zsidó nép még több ezer évig hálás lesz neki ezért.*

Kibic

Schmelzer Hermann Imre főrabbi zsl. (1932–2020)

Jánosalmi vallásos család leszármazottja volt, aki fiatalon vészelte át a soá éveit. Kitorúlhatetlenül belevésődtek emlékezetébe a fájdalmas esztendő. Az otthonról hozott vallási felkészültség illeszkedett az akkori Rabbiképző világlátásába, hangulatába – Schöner Alfréd főrabbi emlékezik a 88 éves korában Svájcban elhunyt Schmelzer Hermann Imre emeritus rabbira.

Scheiber Sándor professzor háború utáni első generációs tanítványainak volt egyik kiemelkedő képviselője. Scheiberről mindig felső fokon beszélt, és szeretettel emlékezett többek között a zseniális Richt-

mann Mózes professzorra, vagy a homiletika és a hagiographia stúdiómok mesterére, Benoschofsky Imrre. Emléküket és a Rabbiképző korábbi nagyjainak szellemi portréját egy igen értékes tanulmányban őrizte meg.

A Zsidó Történeti Irodalmi Társaság OR-ZSE-sorozatban külön kötetet szentel Kaufmann Dávid emlékezetének.

Schmelzer Imre 1956-ban elhagyta Magyarországot, s a párizsi École Rabbinique-ban, majd Londonban folytatta tanulmányait. Stockholmban hittanárként és rabbiként működött, majd a svájci St. Gallenbe vezetett útja, ahol 44 évig odaadással, tu-

Lapunk lelkes olvasója volt. Nemcsak olvasta, de kritikáit, dicséreteit leveleiben jelezte. Látogatásaira soha nem jött üres kézzel, általában csokoládéval (eredeti svájci!) kényeztetett bennünket. Igaz, soha nem is ment el üres kézzel. Nagy kedvvel válogatott könyveink, archív anyagaink között. Az utolsó volt, akivel közös emlékeinket mestereinkről minden alkalommal feleleveníthettük. Tudása mindenkit lenyűgözött, egykori professzoraink méltó tanítványa távozott az örök Bíró elé. Az Örök Bíró elé, kinek neve legyen áldott.

Heisler András levele a Képviselő-testülethez

A Szombatban izgalmas hírt olvashattok az EMIH-hez szorosan kötődő Neokohn honlap volt főszerkesztőjéről.

Egy mondat számunkra különösen fontos. Seres László, a Neokohn lemondott főszerkesztője „szolgálati közleményében” jelezte, nem kíván olyan helyen dolgozni, „ahol – mint az elmúlt hetekben tapasztalom – tulajdonosi elvárás a másik, neológ zsidó hitközség folyamatos támadása.”

Ebből mindenki számára nyilvánvalóvá válhat, az EMIH-hez szorosan kötődő Neokohn honlap mindenkor főszerkesztője felé elvárás a Mazsihisz befeketése. Ez része egy destruktív stratégiának, amit sokan ez idáig nem vettek komolyan. De most legyen elég a veszély bagatellizálásából! Már az EMIH köréből is egyértelműen megerősítést nyert: a chabadosok tudatosan támadják a Mazsihiszt. Nemcsak a Neokohnon, hanem más, hozzájuk köthető lapokon keresztül is.

A létező belső feszültségeinket az EMIH módszeresen és könyörtelenül kihasználja. S ha keressük a célokat, nem kell sokáig gondolkodni. Erőforrásainkra akarnak rátenyerni, és Keszthely példája óta tudjuk, mit jelent ez a neológia számára. Senkinek ne legyenek illúziói. Az EMIH deklarálta, hogy számukra rabbijaink nem rabbik, rabbiképzők nem rabbiképző, és tudjuk, zsidó hittestvéreink nagy része számukra nem zsidó.

A szépséges nyilatkozatok mögött egészen más a rideg valóság. Kérlek benneteket, gondolkozzatok el az összefüggéseken és a folyamatokon. Én is azt teszem.

A ma emberéhez szól a Zsidó Kiválóságok Háza Balatonfüreden

Az ország első teljesen digitális tárlataként, nemzetközi viszonylatban is egyedülálló módon a világ legismertebb zsidó tudósainak életútját mutatja be a balatonfüredi Zsidó Kiválóságok Háza. A régi zsinagóga épületét is magában foglaló kiállítás a második világháborúban csaknem teljesen kiirtott helyi zsidó közösségnek is emléket állít – olvasható a kultura.hu oldalon.

Minimalista, látszóbeton, high-tech környezetbe jut a látogató, ha felkeresi a Balaton északi partjának kulturális térképén is üde színfoltként ható füredi tudásközpontot, a Zsidó Kiválóságok Házát. Az építészeti látványos kettős tér a rossz állapotú régi zsinagóga renoválásával és kibővítésével született meg 2018-ban.

Az épületek fizikailag és funkció szerint is kettéválnak. A modern rész a világ legkiválóbb magyar és nemzetközi, nagyrészt Nobel-díjjal is ki-

tüntetett, zsidó származású tudósainak életművét mutatja be Einsteinól napjainkig – Zsidók és csúcstechnika címmel. A zsinagóga ugyanakkor az igényes kulturális-tudományos programokra nyitott füredi polgárok közösségi tereként szolgál.

A bejáratnál a maga tömör egyszerűségében is katartikus küldetésnyilatkozatba ütközünk:

Ha a gonoszság terve sikerül, ezeket a tudósokat is megölték volna, hasonlóan azokhoz a nővéreinkhez és fivéreinkhez, akiket elpusztítottak.

Ők azonban megmenekültek, és az Élet szavával válaszoltak a sötétség szavára.

Gondolatokból építettek palotát, ez a palota az otthonunk. Nekik is köszönhető, hogy él az emberség és az emberiség.

– Nem szomorú, hanem inkább érdekes helyet szeretnénk volna létrehozni – mondja **Olti Ferenc**, a múzeum ötletadója és vezetője, a régi füredi zsidó közösség utolsó helyben

dását egyre gyarapítva fejtette ki rabbinikus tevékenységét. Nem véletlen, hogy a helyi egyetemen 2009-ig vallástörténetet tanított. Az elmúlt két évtizedben sokszor járt vissza szülőföldjére, s rendszeresen érdeklődött az egyetemi rangot kivívott OR-ZSE iránt. Nagy műveltségű, kitűnő humorú, a zsidó vallási tudományokban és az egyetemes humán diszciplínákban jártas nagyszerű ember volt, aki mindig a társaság középpontjává vált. Történetei és az összefüggéseket mindig bravúros logikával bemutató személyisége ünneppé varázsolta a vele való együttléte.

Tanított bennünket, irányt adott, példát mutatott.

2017-ben már nem tudott eljönni a jubiláló Rabbiképző tiszteletére rendezett ünnepségsorozatra, de levelet küldött nekünk.

Báruch dáján háemet! Zécher cádik livráhá!

Sírkövekből álló múzeum

A Salgótarjáni utcai zsidó temető

1874 és 1892 között a Salgótarjáni utcai volt a pesti zsidóság egyetlen működő temetője, amelyet Schweitzer József főrabbi nevezett sírkövekből álló múzeumnak.

Nem véletlenül: a temető különleges időutazás abba a korba, amely a zsidóság asszimilációjának és az ország gazdasági és kulturális felfutásának intenzív időszakává vált.

A zsidóság első pesti temetői, a Váci úti és a Lehel utcai beteltek, ezért 1872-ben Pest és az izraelita hitközség szerződés kötött arról, hogy a város a Kerepesi úti köztemető akkori határain belül eső területeket ad át zsidó temető kialakítására. Egy 6,5 hektáros rész leválasztásával jött létre Magyarország egyik legkülönlegesebb sírkertje, a budapesti Salgótarjáni utcai zsidó temető, melyet az 1788-ban alapított, a pesti zsidóság temetkezési ügyeit intéző és karitatív feladatokat is ellátó chevra kadisa tartott fenn. Bár a temető működtetése a neológ irányzatot követte, a neológia és az ortodoxia valamennyi akkor elhunyt hívét ide temették.

1893-ra a Salgótarjáni utcai temetőben korábban külön sírhelyet vagy sírboltot szerzett, illetve újonnan szerző személyeken kívül a pesti városrész valamennyi zsidó vallású halottját már az 1892-ben megnyílt Kozma utcai temetőben helyezték örök nyugalomra. Ekkortól a Salgótarjáni utcai sírkert megszűnt a pesti zsidóság temetője lenni, és a 20. század első évtizedeire szinte teljesen megtelt. 1904-ben nagyszabású átalakítás kezdődött, melyet a chevra kadisa műszaki tanácsosa, Lajta Béla irányított. A zsidó és a magyar folklór elemeit egyesítő számos síremlék, illetve a régi helyébe épült, nemzeti romantikus stílusban készült fogadóépület is az ő munkája. 1908-ban adták át a kovácsoltvas ka-

put, illetve a szertartási épületet, amelyet egykor fehérmázás Zsolnay cserepek borítottak.

Lajta egyedülálló módon összesen 45 síremléket tervezett, ide 14-et, köztük a Sváb családot, amelyen egy általa tervezett betűtípus első alkalmazása látható. A Salgótarjáni utcai temető síremlékei, Vidor Emilnek, Alprá Ignácnak, Fellner Sándornak és Quittner Zsigmondnak is köszönhetően, a korszak funerális művésze-

tének és a magyar szecesszionnak egyaránt jelentős alkotásai.

A második világháborúban több bombatalálatot kapott a sírkert. A budapesti gettóban elhunytakat 1944. december 24-ig ide szállították. Az ostrom és a kemény fagyok miatt a használata lehetetlenné vált, csak 1945. január 29-én kezdődtek újra a temetések. A mintegy 2700 halott jelentős részét azonban nem tudták azonosítani.

Az 1950-es évektől a temetőt már alig használták, pusztulása a 60-as években indult meg. A sírokat szinte teljesen benőtte a növényzet, a mauzóleumokat megrongálták és kifosztották, a szertartási épület kupolája pedig az 1980-as években omlott be. Az utolsó búcsúztatás az ezredfordulót követő években történt. 2002-ben a Salgótarjáni utcai temetőt műemlékké nyilvánították, 2016 óta folyamatos az állagmegóvás és a rekonstrukció.

Tizenkétezen nyugszanak itt. A ravatalozóból kilépve az első síremlék, amit megpillantunk, Vázsonyi Vilmosé, aki ügyvédből lett politikus, az első zsidó kormánytag, aki volt – sírfelirata szerint – Nagy-Magyarország igazságügyi minisztere, illetve a választójogi törvény reformjával megbízott tárca nélküli miniszter. Itt nyugszik a rabbiképző több tanára, Schosberger Simon Vilmos, az első zsidó vallású magyar nemes és a Pesti Izraelita Hitközség elnöke, akinek a mauzóleumát Wagner Sándor tervezte. Ide temették Weiss Manfréd gyárparost, a Zwack család néhány tagját, Heltai Ferenc főpolgármestert, Kaufmann Dávid vallásfilozófust és Kármay Adolf festőművészt. A temető legnagyobb síremléke a Hatvany-Deutsch család klasszicista stílusban épült kriptája.

Ide temették Wahrmann Mórt, az Országgyűlés első zsidó vallású tagját, a magyar gazdasági élet egyik kiemelkedő képviselőjét, aki 1872-ben Buda, Pest és Óbuda egyesítésének egyik képviselőházi indítványozója volt. Itt nyugszik Wodianer Fülöp könyvkiadó, aki a világosi fegyverletétel után nyomdájára felszerelését Aradon a Marosba szállíttatta, majd külföldre távozott, és 1855-ös hazatérése után Pesten indította újra nyomdáját. A bulvártól a gazdasági napilapig sokféle újságot adott ki, és ő jelentette meg a legtöbb iskolai tankönyvet, népszerű ismeretterjesztő kiadványt.

Klein Rudolf építészettörténész a magyar zsidóság nemzeti sírkertjének nevezte a Salgótarjáni utcai temetőt, amely rendkívüli kultúr- és művészettörténeti értéket képvisel, és szinte teljesen megőrizte az eredeti állapotát. Helyreállított és málló sírköveivel, a mindent befutó repkénnyel és borostyánnal egészen különleges hangulatot áraszt, különösen ősszel.

Papp Tímea/Papageno

November 17-én ünnepelte volna 98. születésnapját dr. Domán István professzor, író és történész, a magyar neológ zsidó közösség megbecsült főrabbi. Ebből az alkalomból bensőséges megemlékezés keretében emléktáblát helyeztek el egykori lakóhelyén a Mazsihisz és a BZSH támogatásával. Az avatásra később kerül sor.

elő leszármazottja. – Célközönségünk elsősorban nem a zsidóság, hanem a többségi társadalom. Célunk pedig, ahogy azt a küldetésnyilatkozatunk is képviseli, a látogatókat az-
zal szembesíteni, hogy a világ más lenne, ha az itt megismerhető kiválóságokat a náci akarat szerint meggyilkolják. Akkor nincs Neumann János számítógépe vagy Einstein relativitáselmélete. De nincs úrhajózás, navigációs rendszer, fogamzásgátló tabletta sem, hogy csak néhányat említsünk. Vagy legalábbis nem úgy születnek meg a modern kor vívmányai, ahogyan megvalósultak – hangsúlyozza.

A teljes mértékben akadálymentes kiállítás 132 olyan, többségében Nobel-díjas természettudóst mutat be életútjáról, munkásságáról szóló, olvasható vagy audioguide segítségével meghallgatható információkkal, akik a szakterületükön maradandót alkottak, hozzájárultak a mai világ működéséhez. Többek között Sigmund Freud, Bíró László József, Teller Ede, Szilárd Leó, Hollán Zsuzsa, Klein Éva, Neumann János, Richter Gedeon és Mark Zuckerberg érdekességekkel kiegészített életrajza is megtalálható a gyűjteményben.

A földszinti válogatópultnál lehet magyar, angol vagy héber nyelvet és tudást választani. Az ajánlás szerint érdemes ötben, vagy kis pihenőt beiktatva kétszer ötben limitálni az

életrajzok számát, hogy az információk befogadhatóak legyenek.

A rendszer tematikus csoportokat is felkínál, mint pl. *tudós nők* vagy *magyar tudósok*.

Az emeleti kiállítóterben mágneskártya segítségével hívhatók elő az anyagok a tetszőlegesen kiválasztott képernyőn. Az információk rögzülését ötletes játékok segítik. Csoportos látogatók, például munkahelyi vagy diákcsoportok részére a kiállítás megtekintése után szórakoztató vetélkedőket is rendez az intézmény.

A szervezőknek sikerült új küldetéssel felruházniuk a 13. századi templom alapjain az 1700-as években létesült régi zsinagóga épületét is.

A közösségi helyként megújult, egykor szakrális tér a felső városrészben élő lakosságot szólítja meg programjaival.

Falai között – a zsidóság témakörén jócskán felülemelkedve, a kiválóság, a magas minőség kritériumát azonban szem előtt tartva – a Múpa és az Uránia Filmszínház után első vidéki helyszínként rendszeresen láthatók a New York-i Metropolitan Opera előadásai. Nemzetközi színvonalú komolyzenei koncerteket tartanak és tudományos sorozatokat indítanak, legújabbban az egészségügy és a csúcstechnológia közös lehetőségeit boncolgatva.

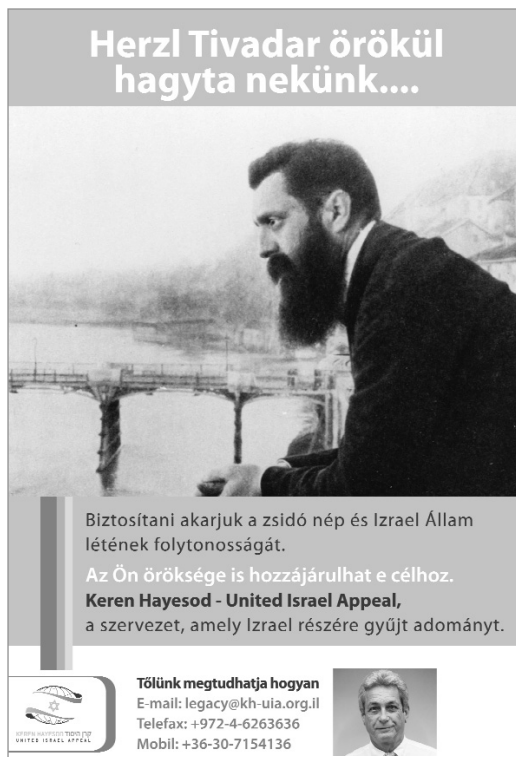
100 éves a Keren Hajeszod

Idén van centenáriuma a Keren Hajeszod megalakulásának. 1920 nyarán tartották Londonban az első veidát, cionista értekezletet, tanácskozást a nagy háború befejeződése és a Balfour-deklaráció után. Nagy lehetőségek nyíltak meg a cionista mozgalom, tehát a zsidóság előtt. Palesztina angol uralom alá került mint népszövetségi mandátum, néhány évre elhárultak az akadályok a bevándorlás, a zsidó nép hazatérése útjából. Szükségessé vált a telepítés anyagi biztosítása.

1901 óta létezett a Keren Kajemet Lejiszrael, a Zsidó Nemzeti Alap a Cionista Világszervezet Schapira professzor által Herzl Tivadarral egyetértésben létrehozott földvásárlási szervezete, amely a megvásárolt földet örökbérletként minimális bérösszegért bocsátotta a telepesek rendelkezésére. Meg kellett tehát teremteni a Keren Hajeszod Zsidó Nemzeti Alapot, amely beruházási szervként kölcsönrel látta el az új településeket. Mindenekelőtt lehetőséget adtak a munkaeszközök beszerzésére és a legfontosabb épületek felállítása. Később támogatást nyújtottak ipartelepek létesítéséhez és köztisztviselők megteremtéséhez is. A diaszpórában hozzájárultak az előkészítő és átképző telepek (haksarák) fenntartásához és a bevándorlás egyéb költségeihez (útiköltség stb.) is. Bizony nagy szükség volt pénzre, mert az arabok annyira felverték az eladott föld árát, hogy a 30-as évekre a sivatagos Palesztinában egy telek drágább volt, mint London belvárosában!

A Keren Hajeszod pénzügyítésének elvi alapja a régi zsidó adó, a tized felújítása volt. Önkéntes adakozásra szólították a világ zsidóságát az országépítés érdekében.

Felhívásaik nem találtak süket fülekre, bár gyakran éppen a legvagyonosabb zsidók zárkóztak el, ők a hi-

Herzl Tivadar örökölt hagyta nekünk...

Biztosítani akarjuk a zsidó nép és Izrael Állam létének folytonosságát.
Az Ön öröksége is hozzájárulhat e célhoz.
Keren Hayesod - United Israel Appeal,
a szervezet, amely Izrael részére gyűjt adományt.

Tőlünk megtudhatja hogyan
E-mail: legacy@kh-ula.org.il
Telefax: +972-4-6263636
Mobil: +36-30-7154136

vatalos zsidó vezetésre hallgatva félérték elért jó helyzetüket a zsidó államesszme melletti kiállástól. Ennek ellenére a Keren Hajeszod nagyon fejlődött, 1926-ban Londonból Jeruzsálembe tette át a székhelyét, és 1929-ben már a Szochnut pénzalapjává vált, segítve az egyre tömegesebb bevándorlást. Nem csak az alijával foglalkoztak, az 1922–1932 években pl. a Keren Hajeszod viselte a palesztinai héber iskolaügy fenntartásának terheit.

A hivatalos zsidó szervezetek vezetőinek ellenzése és a cionista mozgalom rendőri korlátozása, néha tiltása ellenére Magyarországról is komoly adománygyűjtés folyt a kezdetektől fogva a Keren Hajeszod részére. Ennek fő kereteit a Magyar Zsidók Pro Palesztina Szövetsége, illetve az általuk magalakított Palesztina Hivatal adta. Talán szerepük volt a magyar–palesztinai gaz-

dasági kapcsolatokban is, ezekről gyakran olvashatunk a korabeli magyar sajtóban.

A Magyar Cionista Szövetségnek külön Gazdasági Bizottsága volt, amely 1934-től lapot is kiadott. Szerte az országban gyűjtöttek, ennek jelei voltak a zsidó intézményekben, üzletekben és családoknál gyakran látott kék-fehér perselyek, amelyeken ugyan a Keren Kajemet Lejiszrael felirat szerepelt, de a közös célt szolgálták. Sajnos be kell vallanunk, hogy az eredmények ellenére többet is lehetett volna adni! Zsidó kortársak keserű szavaiból ez ki is tűnik. Amikor az Új Kelet még Erdélyben jelent meg, főszerkesztője, Marton Ernő kiszámította, hogy egy román zsidó átlag 14-szer annyit fordít dohányszásra, mint erre a nemes célra! Amikor nem volt hova menekülni, megbánták szűkmarkúságukat, de későn!

Nagyon fontos volt a Keren Hajeszod szerepe a zsidó állam létrehozásában és a kezdeti nehézségek megoldásában. Ezzel sajnos Izrael ellenségei is tisztában voltak. Európai vezetőinek többsége áldozatul esett a holokausztnak, és 1948 márciusában egy jeruzsálemi bombamerényletben életét vesztette a szervezet akkori igazgatója. Nagyon sok segítséget nyújtott a bevándorlók letelepítéséhez, több tucat helyiséget létesítettek. Költségeik fedezetét a világszerte folytatott adománygyűjtő kampányok teremtették elő. Erdemei elismeréseként a Kneszet 1956-ban megszavazta a Keren Hajeszod-törvényt a szervezet egyedi jogállásáról, amely szerint a KH Izrael Állam hivatalos adománygyűjtő szerve, és az USA kivételével a világ valamennyi országában joga van ezt a tevékenységet folytatni. (Az amerikai zsidók saját külön adománygyűjtő szervezetet tartanak fenn.) Az államalapítást segítve, a Keren Hajeszod egyetlen évben negyedmillió bevándorlót hozott az országba, 1967-ben a hatnapos háború alatt 300 millió dollárt gyűjtöttek, 1973-ban a jom kippuri háború idején pedig még ennél is többet. További eredményei is szépek, beleértve a fiatalokkal való foglalkozást.

Magyarországon a soá után érthetően nem az adományok gyűjtése, hanem a segítség volt a szervezet feladata. Különösen sokat tettek a kicsinyekért, otthonokat, gyermekotthonokat létesítettek. Sajnos a cionista mozgalommal együtt 1948-ban a Keren Hajeszodot is felszámolták. Újjászületése csak jóval a rendszerváltás, a cionista szervezetek működésének megindulása után történt. Talán nem remélték adományokat a nyugati országokhoz képest rosszabb helyzetű magyar zsidóságtól? 2013-ban érkezett Eli Keidar, a szervezet magyarországi megbízottja, és nekikezdett a csapatépítésnek. Segítségére volt a Mazsihisz és egyéb zsidó intézmények, Olti Ferenc, a szervezet első vezetője és sokan mások. Programokat kiviteleznek, ő gyakran találkozik a vészorkoszak túlélőivel, akik ha nem tudnak most adni, de a Keren Hajeszodon keresztül Izrael javára végrendelkeznek. Sok embert akarnak megszólítani, az Új Élet reklámja nagyon hatásosnak bizonyult ebben.

További sikereket kívánunk a centenáriumát ünneplő Keren Hajeszodnak!

Róbert Péter

Mojzes Ivrat rovata

Migránsok vagyunk

Mert hiszen migránsok vagyunk mi valamennyien.

üvöltöztünk szegény eltartóink képibe.

Mert zárt ajtó fogadott, s hogy bejussunk szép országotokba, dörömbölnünk kellett, de nagyon.

Bizony!

Mert hiszen migránsok vagyunk mi valamennyien, s köszönjük nagyon, hogy befogadtatok.

Mert, hogy jöttünk, nem volt nekünk semmiféle útlevélünk, engedélyünk. De nem is kértünk! Egyszerűen csak jöttünk, jöttünk, szemtelenül ide jöttünk.

És most már Igen! most már igyekezzünk dolgozni Nektek (meg persze magunknak is) szépen.

Még maradásra, még arra se kértünk bármi engedélyt, s ráadásul pófátlanul elvartuk az eltartást.

Jártunk iskolába, s beszéljük nyelveket, s házasodtunk is, hogy legyenek gyermekek, kik majd elfoglalják az üressé vált helyeket majdan.

Mert nem akartunk, bizony így volt! mi nem akartunk bármifélet dolgozni se!

Bizony!

Tanulatlan képzetlenként csak vigyorogtunk e szép dolgos világba, s ráadásul, ha nem voltunk eléggé elégedettek, bizony! még nagyokat is

Mert hiszen migránsok voltunk mi valamennyien, mikor e világba megszülettünk hajdan.

Harcolt és fotózott az első világháborúban

Kieselbach Gyula tüzértiszt több száz magyar katonával együtt 1916–17 között harcolt az akkor az Oszmán Birodalomhoz tartozó Szent-földön. Ott készült fotói most felkerültek a Fortepanra.

Kieselbach Gyula az Osztrák–Magyar Monarchia palesztinai katonai expedíciója során járt a Szentföldön, ahol hobbitós lévén, megörökítette a látottakat. A magyar tüzértiszt más fotóival együtt a 67 Palesztinában készült kép most felkerült a Fortepan oldalára. A Válasz Online pedig utánajárt Kieselbach történetének, illetve annak, hogyan kerültek magyar katonák a Szentföldre az első világháborúban.

Röviden úgy, hogy a Monarchiával szövetséges Oszmán Birodalom segítséget kért a Szezei-csatorna elleni offenzívájá végrehajtásához. Ekkor érkezett 800 katona Palesztinába, köztük sok magyarral együtt Kieselbach a kassai 6. hegyi tüézrezred tagjaként. Az osztrák–magyar csapatok Konstantinápoly és Damaszkusz érintésével 1916. május 9-én érkeztek végül Jeruzsálembe.

Augusztusban már a Negev-sivatagban harcoltak a törökök oldalán a britek ellen, a szezei áttörés azonban nem sikerült. A telet Betlehemben töltötték,

Zsidó nők imádkoznak a Siratófalnál 1916-ban

Fotó: Fortepan/Kieselbach Gyula

majd 1917 tavaszán kétszer is visszaverték a brit támadást az első és a második gázai csatában. Végül novemberben a britek a harmadik gázai ütközetben már diadalmaskodni tudtak, decemberben pedig bevonultak Jeruzsálembe.

Kieselbach, aki végül hadifogságba esett, nemcsak a katonákat fényképezte, de a tájak, a városok és az ott élő emberek is érdekelték. Az egyik fotón például imádkozó zsidó nőket örökített meg a Siratófalnál. A képen jól látszanak a kövekre írt héber nyelvű üzenetek, ami még a cetlik bedugdosása előtti időkben volt elterjedt módja az Örökkévalóval történő kommunikációnak.

Kibic

Megjelent Janikovszky Éva 1938–44 között írt naplója

(Folytatás az 1. oldalról)

Azt hiszem, ez a Laciról ragadt rám, szinte árasztja magából a pesszizmizmust és a kétségbeesést. Sárga csillag, gettó, papok, zsidók, jezsuiták, öngyilkosság, csendőrök, feljelentés, izgalmak, sírógörcsök, telefoncsenés, és még száz más, ebből áll egy nap.

Anyu állandóan sír, és én nem bírom vigasztalni, csak lődörgök összevissza, lehetőleg nem vagyok itthon, és ha sírni kezd, kirohanok a szobából és becsapom az ajtót. Most már igazán fel kell mennem Pestre, kell valamit tennem, és veled is akarok beszélni, most nem tudom elhinni, hogy te lejössz. Legszívesebben felmentem volna reggel a Lacival, de lehetetlen, lehetetlen. És most még a vonatokat is leállítják.

Tudod, hogy rendes a Laci? Az az érzésem ugyan, hogy ő csak egy szerepet játszik most, de nagyon beleéli magát, valahogy imponál magának ebben a szerepben, és végeredményben mindegy, hogy mért csinálja, jól áll neki és roppant stílusos, olyan, mint egy dúlt lelkű Dosztojevszkij-hős. Most, hogy kikísértem és elbúcsúztunk, szerettem volna valamit üzeni neked, egész sötét volt, esett az eső, és én majdnem bögtem. Azt akartam üzeni, hogy neked is szörnyű az életed, én tudom, hogy holtfáradt vagy és rengeteg bajod van, és nincs jogom jelentkezni és olyan lehetetlen dolgokkal előhozakodni, hogy hiányzol és gyere le, mindezt tudom, de nézd, olyan jó, hogy vagy valahol, és lehet rád gondolni, mindig úgy gondolok rád, mintha te egy más világban élnél, messze ettől a sok piszoktól, ott, ahol „a szépség virul” és neked semmi bajod, biztonságot árasztasz magadból és beléd lehet lelkileg kapaszkodni ebben az örült kavardásban.

Sokat köszönhetek az iskolámnak és a tanárainknak, hálával és szeretettel gondolok vissza az ott eltöltött nyolc évre, bár 1944-ben szomorúan fejeződött be a kapcsolatunk. Március 19-e, azaz a németek bejövetele után az egyik tanórán kicsapódott az osztályajtó, berontott két fényes csizmájú SS-tiszt. Felemelték a karjukat és elordították magukat: Heil Hitler! Legkedvesebb tanárnóm üdvözült mosollyal viszonzta a náci üdvözlést, ettől félzsidóként idegösszeroppanást kaptam. A németek azonnal lefoglalták az iskolát hadikórháznak, hamarosan elvitték a nagyszüleimet is. Az osztálytársaim kísérték haza, estére belázasodtam és skarlátos lettem, nem tudtam a többiekkel együtt letenni a hadiértelességit. Amikor az ősi pótérettségien a gimnázium Bocskai-díszegyenruhájában megjelentem vizsgázni a tankerületi főigazgató színe előtt, rám rivallva megkérdezte: hogy merem meggyalázni a magyarok viseletét. Amikor bátorkodtam jelenteni a később háborús bűnösként elítélt méltóságos tankerületi főigazgató úrnak, hogy a gimnázium növendékei ezt az egyenruhát kötelesek a vizsgán viselni, azt felelte: de nem a zsidók. Hazarohantam átöltözni, majd jelesre érettségiztem. Az alma materre emlékezve ezt a traumát nem tudom elfelejteni.

ZSIDÓ VILÁGHÍRADÓ

Litvánia

Kurkliaiban és Alantában megkezdődött a fából épült zsinagógák felújítása. A munkálatok során ki-

A kurkliai faszinagóga Povilas Jurenas tervei alapján épült.

cserélik a nyílászárókat, megerősítik a falakat és kijavítják az épületek szigetelését. Az alantai imaházat a második világháborút követően terményraktárként használták. A Szovjetunió szétesése után a litván hatóságok visszaadták a zsidó közösségnek, és 2015-ben védett műemlékké nyilvánították. A zsinagóga Kurkliaiban Povilas Jurenas tervei alapján épült 1936-ban. A mostani helyreállítási munkálatok költségeit a kulturális minisztérium kulturális örökség alapja fedezi. Az elmúlt években hat templomot újítottak fel. A holokauszt előtt több száz faszinagóga volt Kelet-Európában, amelyek nagy része megsemmisült. Litvániában 17 fatemplom maradt meg. A háború előtt mintegy negyedmillió hittestvérünk élt az országban, akiknek a túlnyomó többsége elpusztult. Jelenleg 3500-5000 zsidó található Litvániában.

Ausztria

Megkezdődött az 1860-ban átadott kobersdorfi zsinagóga helyreállítása, amit a tartományi önkormányzat vásárolt meg. Az épületet kulturális célokra kívánják a jövőben felhasználni.

Mintegy 1200 sírkő található a kobersdorfi temetőben.

ni. A felújítás várhatóan 2021 végére fejeződik be. A helység az első világháború előtt Kabold néven Sopron vármegyéhez tartozott. A 18. században ott élt az Eszterházy család védelmét élvező hét környező település egyik izraelita közössége. Az első zsidók 1529-ben telepedtek le Kobersdorfbán. A 19. század közepén mintegy hatszáz hittestvérünk lakott a városkában, számuk 1938-ban 172 fő volt, akik az Anschluss után elmenekültek. A náciak a templom belsejét feldúlták, de az épület túlélte a második világháborút. A felszabadulás után a hatóságok visszaadták a közösségnek, de vallási felhasználására nem került sor. A temetőt – melyet a zsidó kulturális örökség alapítvány gondoz – a 19. század közepén létesítették, és mintegy 1200 sírkő található benne.

Kuba

David Prinstein, a Kubai Zsidó Vallási Közösségek Szövetségének alelnöke nyilatkozott egy zsidó hírportálnak. Elmondta, hogy az 1200 hittestvérünk többsége Havannában lakik. A vallási élet központja az 1955-ben alapított Patronato közösségi ház, amelynek része a Bét Sálom zsinagóga is. A Covid-19 járvány miatt híveikkel a kapcsolatot virtuálisan tartják. A hitközségek ve-

zetése a karantén-előírások pontos betartását javasolta. A szociális tevékenység nem szünetel, és a nehéz helyzet ellenére igyekeznek mindenkit elérni. A rászorulókat élelmiszerellátásban részesítik. A digitális kapcsolathoz több családnak technikai eszközöket biztosítottak. A Patronatónak saját patikája van, ahol a közösség tagjai a szükséges gyógyszereket megkaphatják. Jelentős támogatásban részesülnek a Jointtól és az amerikai zsidó szervezetektől. Az alelnök megjegyezte, hogy a hitközségi vezetők között a nők vannak több-

David Prinstein: a hitközségi vezetők között a nők vannak többségben.

ségben. David Prinstein szerint a közösség legfőbb vágya, hogy Kuba és Izrael között helyreálljanak a diplomáciai kapcsolatok, amelyek 1967-ben szakadtak meg.

Svédország

A közelmúltban megválasztott 36 éves **Mattias Amster** Stockholm első, az országban született rabbija. Gyermekkorát Lundban és Göteborgban töltötte, ahol részt vett a vásárnapi iskolák előadásain és a zsidó fiatalok nyári táborozásán. Vallási tanulmányait nyolc évig egy izraeli jesivában folytatta. Szülei a holokausztot túlélő, Kelet-Európából érkezett bevándorlók voltak. Felesége, Eszter amerikai származású, és három gyermekük van. Mintegy 4500 zsidó él a svéd fővárosban, ahol három zsinagóga, egy konzervatív és két ortodox működik. Amster ellátja mindkét ortodox templom vallási feladatait. Normális helyzetben a templomok látogatottsága 150-200 fő, de a koronavírus-járvány akadályozza a hitéleti tevé-

Mattias Amster rabbi látja el mindkét ortodox zsinagóga vallási feladatait a fővárosban.

kenységét. A rabbi a JTA zsidó hírportálnak adott nyilatkozatában hangsúlyozta, hogy az országban növekvő antiszemitizmus tapasztalható, és rasszista támadások is történnek, amelyekkel szemben a biztonsági intézkedések fokozásával igyekeznek védekezni. Az országnak 15.000 zsidó lakosa van.

Kovács

Biden találkozója Golda Meirrel és az a bizonyos titkos izraeli „fegyver”

1973-ban, röviddel a jom kipuri háború előtt a 30 éves friss szenátor, Joe Biden első tengerentúli útján Izraelbe látogatott, ahol találkozott Golda Meir akkori miniszterelnökkel.

Biden elmondása szerint a szüntelenül dohányzó Meir a találkozón – melyet Biden később élete egyik legfontosabb találkozásának nevezett – részletezte az Izraelt érintő regionális biztonsági fenyegetéseket.

Negyvenhét évvel később és csak néhány héttel azelőtt, hogy sor került a 2020-as amerikai elnökválasztásra **Donald Trump** és Joe Biden demokrata jelölt között, **Nadav Ejlál**, a 13-as csatorna újságírója korábban soha nem látott izraeli kormányzati dokumentumok jóvoltából új részleteket árult el a találkozóról, melyről egy jelen lévő vezető tisztviselő titkosított feljegyzést készített. Eszerint Biden azt mondta Meirnek, hogy nemrégiben Kairóban járt, és az ottani megbeszélések során tárgyalópartneri biztosították róla, hogy elfogadják *Izrael katonai felügyeletét*.

Biden továbbá figyelmeztetett, hogy az izraeli akciók a hatnapos háború alatt elfoglalt területeken, beleértve Ciszjordániát (Júdeá és Szamária) és a Gázai övezetet, *lopakodó annektáláshoz* vezetnek.

Mivel úgy vélte, hogy Izrael katonailag domináns a régióban, azt javasolta, hogy a zsidó állam tegye meg az első lépést a békéért, vagyis vonuljon ki azokról a területekről, amelyeknek nincs stratégiai jelentőségük. (Ahogy azt Nadav Ejlál megjegyzi, Izrael csak 2005-ben ment bele ilyenbe, amikor Ariel Saron miniszterelnökként Izrael kivonulását kezdeményezte a Gázai övezetből.)

A tisztviselő szerint Biden kritizálta a Nixon-kormányt, amiért hagyja magát Izrael által vonszolni, és panaszkodott, hogy lehetetlen valódi vitát folytatni a Szenátusban a Közel-Keletről, mivel a szenátorok attól félnek, hogy népszerűtlen dolgok hangozhatnak el, amelyek a zsidó választóknak nem fognak tetszeni.

Meir elutasította Biden egyoldalú lépésekre való felhívását, beszédbe kezdve a térségről és annak problémáiról.

A tisztviselő a dokumentum alján hozzáfűzte a fiatal szenátorral kapcsolatos személyes benyomásait, mondván, hogy Biden nagy tisztelettel viselkedett az izraeli vezetővel, és többször elmondta, hogy tanulni jött. *És mégis beszéd közben tüzettséget mutatott, és olyan észrevételeket tett, amelyek a diplomáciai tapasztalatok hiányát jelezték.*

A frissen megválasztott amerikai elnök gyakran felidézi 1973-as találkozóját Meirrel, amikor zsidó vagy Izraellel kapcsolatos eseményeken szólt fel. Ilyen volt 2015-ben az izraeli nagykövetség függetlenség napj ünnepsége is.

Mintegy 40 nappal a háború október 6-i kitörése előtt Biden bejárta Izraelt és az általa megtartott területeket. Ezután leült a Kijevben született, de Amerikában felnőtt miniszterelnökkel, aki különféle térképeket mutatott neki, és pontosan elmagyarázta, hogy országa helyzete a katonai feszültségek fokozódásával miért borzasztó. Bident lenyűgözte az izraeli vezető, de a találkozót

Joe Biden és Golda Meir

nyomasztónak írta le. Végül Meir megkérte Bident, hogy álljanak össze egy fotóra.

Azt mondta: Szenátor, nagyon gondterheltnék tűnsz – emlékezett vissza Biden. Azt feleltem: Nos, is-tenem, miniszterelnök asszony! – és

felé fordultam. – Ijesztő a kép, amit Ön lefest. Mire ő: Ó, ne aggódj. Van egy titkos fegyverünk az arabokkal folytatott konfliktusunkban: láthatod, nekünk nincs hova mennünk.

ujkelet.live

ZSIDÓS GASZTRÓ

Kinek a flódnija jobb?

Ma már nem főznek az emberek szakácskönyvekből... Gondolhatnánk. Azonban a valóság ezen állítástól jóval távolabb áll. Újabb és újabb szakácskönyvek, gasztronómiai blogok jelennek meg. Jelen írásban a zsidó (vagy valamiért zsidó jellegűnek tekinthető) piacot tekintjük át. Előre jelezzük, a lista közel sem teljes!

Raj Ráchel *Életem a konyhában* című szakácskönyve a közelmúltban látott napvilágot. A szerző nevének hallatán nekem mindig a flódni jut eszembe. Nem véletlenül, ugyanis az szinte a torta.hu és Ráchel munkásságának szimbólumává nőtte ki magát. Jelenleg három Raj Ráchel Tortaszalon van Budapesten, azonban a Covid miatt pillanatnyilag nem üzemelnek. Ez persze nem jelenti azt, hogy ne tudnánk megkóstolni termékeiket. A torta.hu halad a korról, már nemcsak cukormentes, hanem szinte minden mentes (glutén, tej, laktóz, tojás és vegán) torta is megrendelhető. A tortakészítés mellett partiszendvicsek, hidegtálak előállításával, ezek kiszállításával is foglalkoznak, de sós és édes aprósüteményeket is rendelhetünk tőlük. A specialitások között a már fent említett flódni és a macesztorta szerepel. Raj Ráchel, aki titulusát tekintve tortatervezőnek nevezi magát, blogot is működtet, mely a torta.hu-hoz hasonlóan szépen felépített, igényes oldal. Ráchelék közösségi médiabeli tevékenysége is említésre méltó, a torta.hu Facebook-oldalnak több mint 51 ezer kedvelője van (2020. november).

„Fűszeres” Bodrogi Eszter

blogja, a Fűszer és Lélek 2007-ben indult, akkor ragadt rá a „Fűszeres” név. Eszter az ételek minden kategóriájában sokféle recepttel lép meg olvasóját, az előételtől a desszertig. Két menüpontban szerepel a kóser és a zsidó aloldal, azonban tartalmukat tekintve nincs különbség. Eszter aktívabb Ráchelnél a könyvírás területén, eddig három kötete jelent meg, közülük az egyik, a *Fűszer és lélek – Zsidó konyha itt és most*, kimondottan a zsidó konyhára szakosodott. A Fűszer és Lélek Facebook-oldalnak több mint 44 ezer kedvelője van (2020. november), az Instagramon pedig több mint 7 ezer követője látja posztjait (2020. november).

Feltétlenül meg kell említenünk **Rubin Esztert**, aki *Barhesz* című regényével robbant be a hazai irodalmi életbe. A Barhesz, bár neve erre utalhat(na), nem szakácskönyv, ahogy második könyve, a *Bagel* sem. Eszter azonban nem véletlenül adta zsidó ételek neveit műveinek. *Árnyékkert* című harmadik regénye után nemrég szakácskönyvek írásába kezdett. Első ilyen jellegű irománya hisztaminintoleranciában szenvedők számára nyújt főzési tippeket, konkrét recepteket, míg már előjegyezhető műve, mely ennek folytatása, olyan előállítási leírásokat tartalmaz, melyek a gyógyuláshoz vezethetnek. Rubin Eszter író (így találjuk meg a Facebookon) közel 5 ezer fő követi (2020. november).

Mint a bevezetőben említettem, a lista nem teljes. Egyre népszerűbbek a gasztronómiai témájú könyvek, blogok és tévéműsorok világszerte, melyekből a zsidó receptek sem hiányozhatnak.

Felhasznált források:

www.torta.hu

www.fuszereslelek.hu

Miklós Dóri

IZRAELI SZÍNES

A bibliai idők csatáinak helyszínére bukkantak

Egy 3200 éves, egyiptomi építésű kánaánita erődre bukkantak a régészek Izraelben. Az időszámításunk előtti 12. századból származó romok Jeruzsálemtől hetven kilométerre találhatók.

Izraeli régészek egy 3200 éves erődöt fedeztek fel, amelyet az egyiptomiak és a kánaániták építhettek, az izraeliták ősi ellenségei a Bibliában.

Az építmény azért épülhetett, hogy az újonnan érkezett filiszteusokat távol tartsa a régiótól – írja az Origo.

A feltárt épület maradványáról készült légi felvétel

Fotó: Emil Aladjem/IAA

Az Izraeli Régészeti Hatóság (IAA) szerint a Galon-erődnek elnevezett katonai struktúra az időszámításunk előtti 12. század közepéből származik, amikor a bibliai Debóra prófétanő és Sámson élhettek. A citadella így a régészek számítása alapján a Bírak Könyvének idejéből származhat.

Rendteleg nyugtalanság járta át akkoriban a Kánaán földjeként ismert régiót, amelyet az egyiptomiak irányítottak – közölték az IAA régészei, **Saar Ganor** és **Itamar Weissbein** közleményükben, amelyről a LiveScience számolt be. – A zsidók és a filiszteusok is szerették volna azonban átvenni a hatalmat, ami miatt az egyiptomiak kénytelenek voltak erődöt emelni.

A 18 méter széles és 18 méter hosszú, négyzet alakú erőd maradványai, valamint a szobáiban talált, egyiptomi stílusban készült kerámiatárgyak és háztartási eszközök is figyelemre méltóak.

Az épület négy sarkában ráadásul egykor tornyok emelkedtek. A szakemberek szerint az erőd központjában táblakövekkel és emelkedő oszlopokkal kirakott udvar állhatott.

Nem meglepő, hogy az erőd építésének időpontja az erőszakos területi viták zűrzavaros idejére tehető, amikor a kánaániták, az izraeliták és a filiszteusok csatáztak egymással – tették hozzá a régészek. – A galoni erőd pont a filiszteus és az izraelita területek közepén, stratégiai helyen feküdt, és a tornyokból a katonák könnyen szemmel tudták tartani a Júdeai-síkság felé kanyarodó utat is.

A tudósok szerint úgy tűnik, hogy az erődöt kánaánita vagy egyiptomi kiserletként építették, hogy megbirkózzanak az új geopolitikai helyzettel.

Az épületet végül az egyiptomiak hagyhatták magára, valószínűleg egy filiszteus támadást követően.

Ahogy arra **Talila Lifshitz**, a Zsidó Nemzeti Alap déli régiója közösségi osztályának igazgatója rámutatott, a galoni erőd felfedezése „lenyűgöző bepillantást enged az ország történelmének egy viszonylag ismeretlen időszakába”.

Kárpátinfo.net

Hallottál már Izrael legkülönlegesebb esküvői hagyományáról?

A mizrahi zsidók – akik Észak-Afrikából vándoroltak a közel-keleti országokba – hagyományosan egy különleges hennaszertartással áldják meg az esküvő előtt álló menyasszonyt és vőlegényt.

A legelső ismert feljegyzések a hennáról már több mint ötezer évesek, és az ókori Egyiptomból származnak.

Annak ellenére, hogy korábban a henna a megkülönböztetés jele volt, ma már büszke nemzeti örökség mindazoknak, akik a mizrahi közösséghez tartoznak.

Noam Sienna zsidó hennaszakértó szerint a hennát hagyományosan sok mindenre használják: népi gyógyszerként különböző bőrbetegségekre, hajfestésre, köröm és szövet festésére, valamint ünnepek alkalmából gyakran festik fel magukra a zsidók.

A ceremónia

A hennaceremónia fő célja, hogy a menyasszonyt és a vőlegényt meg-

áldják jó szerencsével, egészséggel és termékenységgel. A rituálék azonban különbözhetnek, függően a családnak etnikai hátterétől.

A jemeni zsidóknál például az a szokás, hogy az édesanyák és a nagymamák friss tojással köröznék a jegyespár feje felett, ezzel is elősegítve a termékeny jövőt. A rossz elűzése érdekében legtöbbször sadabot (gyógynövény) és néha hagymát is tesznek a menyasszony fejére.

A marokkói zsidóknál a hagyomány szerint a család egyik tagja – akit korábban ért valami szerencse az életben – festi fel az ünnepi hennát először a jegyespár kezére, majd ezt követően a többi rokonéra is. A későbbiekben kerül sor az ajándékozó ceremóniára, ahol az édesanyák egy-egy ékszert adnak a jövőbeni unokájuk számára. A legtöbbször ez egy arany karkötő, amit tovább örökítenek a nemzedékek során.

Ami minden hennaünnepségben közös, az a tánc és a zene a család

szülőföldjéről, legyen az Marokkó, Jemen, Irak vagy India.

Az öltözet

A legszembevetőbb dolog ezeken az ünnepségeken a menyasszony öltözet. A jemeni zsidóknál a menyasszony egy hatalmas fejdísz (népi neve: tasbuklulu) visel, amely a feje fölött tornyosul és csillog. Ezt az esküvő során egy kisebb fejdíszre, a gargusra cseréli. Karja és ujjai tele vannak ékszerekkel, egészen a könyökéig. Ruháját tekintve pedig díszes köpenyt visel. Ezek az ünnepi öltözékek olykor 10 kilogrammot is nyomhatnak, ami egyrészt a házasság terhet szimbolizálja, másrészt pedig egy új kapcsolat szépségét.

Fotó: Mor Segal

A vőlegény hagyományosan miniatűr kalapot és galabiját, azaz egy nagy köpenyt visel.

Israel in Hungary – The Culture Blog

Izrael üdvözli a 3,3 milliomodik bevándorlót

Pnina Tamano-Sata bevándorlási miniszter a reptéren üdvözölte az Ukrajnából charter alijajáratral Izraelbe érkező 240 bevándorlót, közöttük az államalapítás óta a 3,3 milliomodik izraeli új olát, **Karina Oskovot**.

Bevándorlási és integrációs miniszterként megtszítettetés számomra, hogy a 3,3 milliomodik bevándorlót üdvözölhetem az izraeli társadalom egészének ebben a szimbolikus időszakában, együtt mindazokkal az olimokkal, akik jelentős mértékben hozzájárulnak Izrael Állam fejlődéséhez – tette hozzá **Pnina Tamano-Sata**.

Az új olék három különjáratall érkeztek Izraelbe, ami új napi rekordot jelent a koronavírus kitörésének kezdete óta, és így módon csatlakoztak ahhoz a tizenegyezer bevándorlóból álló különleges csoporthoz, akik a koronavírus-járvány közepette döntöttek úgy, hogy alijáznak.

A járatokat a Keresztények és Zsidók Nemzetközi Közössége (IFCJ) támogatta, amely a koronavírus-járvány egész ideje alatt szorosan együttműködött a Zsidó Ügynökséggel.

Az új bevándorlók – közöttük 52 gyermek – az ország 37 különböző városában fognak lakni.

Ez az izgalmas nap annak jele, hogy ismét helyreáll az alija, és a jövőben arra számítunk, hogy már 2021-ben jelentős növekedés kezdődik – nyilatkozta a reptéren **Jáel Eckstein**, az IFCJ elnöke. Az olimok áldást és örödi megerősítést jelentenek az izraeli társadalom és gazdasá-

ga számára, és büszkék vagyunk arra, hogy lehetőségünk van több ezer zsidó részére az Izraelbe való utazás körülményeit biztosítani szerte a világon – tette hozzá Eckstein.

Az IFCJ eddig több mint 2 milliárd sékellel támogatta körülbelül 750 ezer új bevándorló Izraelbe utaztatását.

ujkelet.live

Izraeli pilóták hadifogságban könyvet fordítanak

Az 1970-es évek elején tíz izraeli katona sínylődött egy egyiptomi börtön szűk cellájában. J. R. R. Tolkien első könyve azonban némi fényt hozott a hadifogság sötét napjaiba.

A hatnapos háborút követően Izrael és Egyiptom még évekig folytatott állóháborút a Szezei-csatorna két oldalán. A harcok során tíz izraeli katona hadifogságba esett, őket egy kis cellában zsúfolták össze egy kairói börtönben.

A folyamatos kihallgatásokba és válogatott kínzásokba belefásult foglyok életébe hatalmas változást hozott az a pakk, amelyet az egyik pilóta kapott Amerikában élő testvérétől. A csomagban J. R. R. Tolkien A hobbit című könyve volt, amelynek felolvasásával kezdték el a rabok szórakoztatni egymást.

Mivel nem mindegyik fogoly tudott jól angolul, így a négy pilóta – **Avinoam Kaldesz**, **Rami Harpaz**, **Menachem Eini** és **Jitzhak Fir** – segítette nekik a könyv megértésében. Először csak egyes szavakat és kifejezéseket fordítottak le, de hamar azon kapták magukat, naponta hosszú órákat töltenek azzal, hogy az egész művet héberre ültessék át.

Ez a tevékenység sikeresen kizökkentette őket a fogság mindennapjaiból. A pilóták párokban dolgoztak, egyikük olvasta a szöveget angolul, és rögtön fordította héberre úgy, ahogy éppen sikerült neki, míg a másikuk ezt a fordítást próbálta arra az irodalmi szintre hozni, amelyben Tolkien is írta művét.

A könyvben lévő versekkel azonban meggyűlt a bajuk, és a többiek segítségért kérték, hogy a rimes sorok is elfogadható minőségűek legyenek. Az egész munka nagyjából négy hónapig tartott, és a pilóták valószínűleg nem is gondoltak arra, hogy fordításuk a cellában raboskodó tíz katonán túl nagyobb közönséghez is eljuthat.

1973-ban azonban kitört a jom kippuri háború, amelynek lezárásakor több száz hadifoglyot cserélt ki egymással Izrael és Egyiptom. Köztük volt az a három éve egy kairói börtönben raboskodó tíz izraeli katona is, akik egy igen

A hobbit héberül az izraeli pilóták fordításában

elhasznált angol nyelvű könyvet és hét teleírt vastag füzetet vittek haza magukkal a fogságból.

Négy évvel később kiadták A hobbitot, amelyet az izraeli légierő pilótái és társaik fordítottak le héber nyelvre. A könyvnek ezen kívül még két másik héber fordítása is napvilágot látott, az első 1976-ban, egy évvel a pilóták változatának megjelenése előtt, a másik pedig 2012-ben, az első film mozikba kerülésének idején.

Bár az utóbbi kettő minőségében meghaladja az amatőr fordítók munkáját, mégis a mai napig az Egyiptomban raboskodott pilóták fordítása számít a legnépszerűbbnek Izraelben.

Kibic

Az egyházi zenéről

Chorin Áron, Leopold Löw könyve nyomán

Nemrég Aradon 300 éves évfordulóját ünnepelték azon hatósági engedély kiadásának, melynek nyomán két zsidó család letelepedhetett a városban. Ez alkalomból az ottani egyetem kiadta Leopold Löw szege-di rabbi könyvét a nagy reformátor, Chorin Áron életéről, munkásságáról és töméredek bajairól... A mű román és angol fordításban jelent meg, ha valakit érdekel, szívesen kölcsön-adom, érdekes olvasmány, mely tükrözi a zaklatásoknak kitett vallásos zsidók életét a korban.

Külön fejezet taglalja a szertartási zenét, és ott egy elírás van, a fordító az inkantáció helyett a cantilena (ejsd kantilena) szót használja, ami olaszul dallamot jelent. Így beszél cantilenáról és dallamról... Ez csak az indító szikra volt egy pár gondolat kapcsán, ami régen foglalkoztat, és amit át szeretnék adni az olvasóknak. Szerintem az inkantáció azokat az imákat kísérő hanginflektációkat jelöli, melyek az ortodox templomokban (Chorin idejében kiharcolt megnevezés) hangzanak el. Sokszor meg van jelölve, hogy mikor kel fel vagy alá csúsznia a hangnak. Nincs ezzel semmi baj, ez is egy formája az expresszivitásnak, habár még nem zene...

A zene megjelenése heves vitákat váltott ki, nem beszélve a harmonikusan kísért zenéről, amit a kórus képviselt, eleinte vegyes kórus, utána férfikórus, amely négy szolamban kísérte az imát. Sajnos írásom természetesen nem követi a halachát, kizárólag a zenei és az emberi természet-hez fűződő megjegyzéseken alapul.

A változás egyszerű alapokon történt, semmi „majmolása” nem volt a keresztény szertartásnak, kizárólag az emberi pszichének ősmegnyilvánulása, igénye hívta életre. Tudni való, hogy mi születéskor érdekes dolgokkal vagyunk ellátva. Az egyik ilyen a hangok intonálásával kapcsolatos, és évezredes zűrzavart váltott ki a zenei életben. Ezek Püthagoraszig nyúlnak vissza, és a zenei barokk idejében oldódtak fel, amikor J. S. Bach megírta a Wohltemperiertes Klavier című művét. Miről is van szó? Nevezetesen az a probléma, hogy a mi belső hallásunk nem egyezik meg a fizika törvényeivel. Példának okáért egy rezgés (hang) duplája egy oktáv hangközt képez, de a belső hallásunk ezt hamisnak hallja, még hozzá alacsonyoknak. Úgyszintén a mesterséges hangoláshoz, amit temperálásnak nevezünk, egy kis terc vagy egy nagy terc intervallum nem fog meg-egyezni a mi belső hallásunkkal.

Mi köze mindennek a szertartáshoz? Nagyon sok, tudniillik a zene bennünk van, ez az emberi élet igénye, ezt félretenni, elfojtani vétek, megcsönkítja a pszichikai igényünket. Ugyanakkor az ima expresszivitása hihetetlen dimenziókat kap még tartalmilag is! Innen már csak egy ugrás a négyszólamú, harmonikus kíséretig. Ez is egy bennünk lévő igény.

Egy úriember Itáliában, aki foglalkozott a témával, Giovanni Pierluigi Sante da Palestrina, megfogalmazta azokat a törvényeket, amelyek meghatározzák az akkordok és az akkordláncolatok működését. Ezeket Sante nem találta ki, csupán megfi-

gyelte, mi az, ami az ember részére jól szól, és mi az, ami nem. Tehát újból az emberi psziché szólt közbe. Az olvasónak nem adok példákat, melyeket talán nem is értene meg, elég az, hogy annyira tökéletesen figyelte meg és öntötte törvényekbe az összhang előírásokat, hogy évszázadok után se nagyon találtak korrekciós lehetőséget. Természetesen Mozart bevezetett egy párhuzamos kvintláncolatot, ami jól szól, na meg R. Strauss a Tillben egy tercduplázást alapfokon. Ennyi!

Mindezeket azért írtam le, hogy felhívjam a figyelmet az ember zenei igényeire, amelyek bennünk rejtőznek. Hogy a kereszténység

Chorin Áron

foglalkozott vele, annak semmi jelentősége nincs. Ez kizárólag emberi igény. Lassan betopogott a neológia az, ami régen szükségszerű volt. És idesorolnám az orgonát is, mely tökéletesen megfelel a harmóniai igényeknek.

A gregoriánusztól Arnold Schönbergig

Fentebb vázlatosan próbáltam megértetni kötődésünket a zene iránt. Ezek nagyon fontos dolgok, melyeket sokszor átugranak úgy az iskolák, mint a kultúra ápolói. Sajnos egy félreértés folytán a zsidó liturgia is elsiklott felette a neológia előtt, és nem követte csak kis mértékben az igényt utólag.

Mi is történt évezredek keresz-tül? A zsidó szertartást az inkantáció jellemezte és jellemzi ma is az ortodox szertartásokon. Amint már leírtam, ez több, mint a „száraz” olvasat, és kevesebb, mint a zene. Pár évszázad választ el attól a pillanattól, amikor a katolikus egyház átlép egy akadályt, így a VI. században I. Gergely pápa idején feltalálják a zeneírást, így megnyílik a kapu a zene rögzítésére. Ez a kezdetleges írás nagyon keveset kellett fejlőd-jön, és ma is ennek a tökéletesített változatát használjuk (négy vonal helyett öt, hangértékek megjelölése stb.). A katolikus egyház azonnal rájött a fontosságára, elkezdtek rögzíteni az ún. gregoriánusokat, amelyek eleinte hangok felsorolá-sai voltak, ritmika hangértékek hiányában nem volt, így hangok sorolása egy hangon (ún. monódia), de

megtörtént a nyitás. Innen egy röpké ugrás, és máris megjelennek az egyházi és világi zeneszerzők, fellendül a vokális és hangszeres előadás úgy a templomokban, mint a világi életben.

A zsidó szertartás ezekről, úgy néz ki, tudomást sem vett, pedig zsidó zeneszerzők már a barokk kezdetén csodás világi zenét írnak, főleg Itáliában, pl. Salamone di Rossi. A halacha, mely rengeteg tiltásból áll, eltaszította a gondolatát is a zenének a zsinagógai szertartásokon.

Chorin Áron ezen változtatva elment egy pontig, ennek köszönhetjük a kántori zenét, a kísért kántori zenét, a szertartásokon a kórus je-

lenlétét és az orgonát mint kísérő hangszert. Utólag a kórus férfikó-russá alakult különböző szofisztikált magyarázatokkal, pedig az emberi igényt a vegyes kórus elégíti ki mint egységes és természetes hangzása a négy szólamnak. És itt újból magyarázattal tartozom. Fentebbi soraimban a pszichikai emberi szerkezet magában foglalja a hangok magasságát, na meg a szelektív összhang beállítottságot. Ezeknek a summája a négyszólamú zene, amely azonnal megjelenik a keresztény templomi zenében, sőt, hihetetlen gyorsasággal fejlődik párhuzamosan a templomi-világi zenei kultúrában. Sem hely, sem igény nincs itt zenetörténeti felsorolásra, ezért csupán megállapítom, hogy a zsinagógai zene befagyott, sőt foggal-körömmel hadakozott a megújulás ellen. Ennek több oka van, az egyik a halacha szerinti tiltások, utána ne szólj szám, nem fáj fejem, na meg a zenei kultúra hiánya sok felelős rabbi esetében. Sok idő fog eltelni, ameddig egy új Chorin Áron felveszi a harcot, vállalva a következményeket.

De mit keres itt Arnold Schönberg neve? A huszadik század talán legnagyobb zeneszerzőjét és matematikusát, aki különben zsidó volt, két nagy alkotása, a Kol Nidré és Mózes és Áron című operája okán kell megemlíteni. Meghalt anélkül, hogy megírhatta volna az utolsó felvonást, de Kocsis Zoltán ezt megtette. Ott voltam az ősbemutatón. Schönberg Bartók kortársa volt. Az egyik a matematikai algoritmusok és a széria kényszere alatt csodás új hangzásokkal gazdagította a világegyetemet, a másik a modális zene csúcsát jelképezte – ők ketten találkoznak hangzásokban! Mégis érdekeltene tartjuk ezt! És Ravel Kadishát hányan ismerjük, és tudjuk-e értékelni? Vagy itt van a Mahler I. szimfóniájába becsúsztatott ókori kánon, a Frère Jacques, moll hangzásban, nagybőgőre írva, ami ijesztő zsidósán szól akkor, amikor a zeneszerzőt áttérésre kényszerítették.

Itt pont kerül írásom végére. Sajnos kisemberként nem tudok tenni egy nagy változás érdekében, amely a vallási humánusmot állítaná a központba e szempontból.

Freiman Péter

Heisler András búcsúztatója Siklósi Vilmos temetésén

Siklósi Vilmosnak, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége vezetőségi tagjának koporsója mellett állok, és olyat teszek, amit életemben még soha: halott barátomra emlékezve gyászbeszédet mondok. A dolog számomra teljesen szürreális, és valószínűleg nem is tudok megbirkózni vele. Mert Vili egész lénye, Jutihoz, családjához való ragaszkodása, a baráti beszélgetések, a nagy dumák, a kemény kártyacsaták, a természethez, az ételekhez való viszonya, a művészetek támogatása, a körülötte lévő világ kritizálása és egyben elfogadása mind az életszeretetről szólt, s nem a halálról. Szerdán még beszéltem vele a kórházban, csütörtökön még fel tudtam hívni – de már az intenzív osztályon vette fel a mobilját, és gyenge hangon tájékoztattott, hogy már jobban van, mert kapott oxigént. Péntek reggel aztán hívtak a barátai, ne keressem, lélegeztetőgépen van, altatásban. S a dolog ennyiben maradt. Szűk egy hét, és jött a mindannyiunkat megrázó hír, Juti telefonja, fekete lobogó a Síp utcai épület bejárata felett, internetes emlékezések és úr a lel-künkben.

Egy kicsiny, a történelem során szétvert zsidó közösség újrateremtőjeként, a Zalaegerszegi Zsidó Hitközség elnökeként bizonyította elkötelezettségét. Bizonyította, hogy világi emberként is lehet igazi zsidónak lenni, s álszent beszédek helyett tettekkel és a valóság kimondásával lehet a közössége jövőjéért küzdeni. Igen, küzdeni, mert Vili emlékezetes közéleti szereplései gyakran ütötték ki másokban a biztosítékot, az igazság kimondása azonban mindig sajátja maradt. Véletlenül egy vezetőségi jegyzőkönyv akadt a kezembe, és abban Vili néhány mondatára figyeltem fel: *Nem kívánok többet, csak egyszerűen leírni a saját véleményemet, amiről ti úgy beszéltek, mint a vélemények ütköztetése. Én le merem írni. Lehet, hogy rossz, lehet, hogy jó, nem tudom, de le merem írni.*

Vili ugyanis véleménye vállalásával sokszor bátrabb volt a többiekénél. Le merte írni, ki merte mondani, s meg merte tenni. A zsidó temetőikkel kapcsolatban is vállalta véleményét, melyeket különösen saját régiójában elkövető energiával tartott rendben. Nem a mainstream zsidó elnöki véleményt, hanem sajátját fogalmazta meg. Őszintén, és ha kellett, kegyetlenül. Miközben mindent megtett a temetők fennmaradásáért, ki merte mondani, hogy történelmi távlatokban nem mi, emberek, hanem a természet lesz az úr. Ez lehetett akár az ő személyes istenhite.

S ki merte mondani, hogy a holokausztban megcsönkított vagy szinte egészében elpusztított vidéki zsidó közösségek maradványainak fel kell készülniük a látható végre, és saját feladataként is azt szabta meg, minél több emléket, városi jelet hagyjanak maguk után a fogyatkozó zsidó közösségek tagjai.

Tudjuk, a zsidóság tradíciói szerint a gyázmunka, a kedves halottaink elvesztésének feldolgozása, az emlékezés egy rendkívül kifinomult rendszerben, több ezer éves gyakorlat szerint zajlik. Mégis, ahogy halad az idő előre, és egyre több kortársamat kell utolsó útjára kísérni, elgondolkodik az ember, mi marad meg az utókorunk. S azt hiszem, hosszú távon a szavak. Igen, a szavak, egy-egy mondat lesz az, ami túléli még a pusztuló köveket is. Hagyjatok jeleket, mondta Vili, s ezt soha nem fogjuk elfelejteni. Kedves Vili! Emberként és barátként tőled mindig óvó kritikát és szeretetet kaptam. Hiányozni fogsz.

Tisztelt gyászolók! Kívánom, leljenek lelki nyugalmat mindazok, akik szerették Siklósi Vilmost, s hozzon békét számukra az, aki békét teremt a magaságokban, és mondjuk mindnyájan együtt: úgy legyen, ámen.

A költő-pap évfordulója

Kiss Arnold, a rabbi, a szép szavú egyházi szónok, az író, költő és műfordító 1869 novemberében született, tavaly 150 éve. Születési évfordulójáról nem sok emlékezés történt, most van halálának 80 éve, idézzük hát meg alakját!

Kárpátalján született, de a gimnáziumot és akkor még színmagyar Nagybecskerekén végezte, majd útja az Országos Rabbiképző Intézetbe vezetett, a rabbiképesítés mellett az akkori gyakorlat szerint a bölcsészkar doktorátust is megszerezve. Zsolna és Veszprém után a 20. század első évében lett a budai hitközség rabbija – haláláig. Az Öntőház utcai, 1865-ben épült szép templomban híressé váltak gyönyörű szónoklatai, ezek nyomtatásban is ránk maradtak. Imakönyvei ma is népszerűek, különösen a nők számára írottak, mint a Mirjam és a Noémi, de gondolt a gyermekekre is az Echod című összeállítással. Saját verseit tömegek olvasták, lírájában ború és mosoly ötvöződött. Műfordítóként régi héber és jiddis költők műveit juttatta el az ekkor már inkább magyarul olvasó zsidó közönséghez, de ő mutatta be Morris Rosenfeld költeményeit is a Petőfi Társaságban. Prózaí művei a kor valódi zsidó életét ábrázolják, az általa jól ismert alakokat saját környezetükben. Munkáit nemcsak a zsidó sajtóorgánuk, mint a Múlt és Jövő, hanem a főváros legkedveltebb napilapjai (Budapesti Hírlap, Magyar Hírlap, Pesti Napló) és az induló szépirodalmi folyóiratok (A Hét, Új Idők) is szívesen közölték.

Tudományos tevékenysége is jelentős. Tagja volt a Rabbiképző Intézet Vezérlőbizottságának, a Pro Palesztina Szövetség elnöki tanácsának, az Izraelita Magyar Irodalmi Társaság (IMIT) választmányának, megválasztották a Juda Halévi Társaság elnökének. Hitéleti és tudományos cikkei helyet kaptak a felekezeti sajtóban és kiadványokban.

Sajnos temploma, az egykor a királyi palota alatt lévő, de még a pesti oldaltól is jól látható Öntőház utcai zsinagóga ma már nem létezik. Még az ostrom előtt, 1943-ban leégett, és a háború után nem épült újjá.

Költő-papjának (ahogy a kortársak nevezték) szavait, gondolatait írásainak betűi őrzik!

Róbert Péter

Gyógyszer- és MRI-támogatás

Továbbra is igényelhetnek esetenkénti (tehát nem állandó) támogatást szociálisan rászoruló betegek az alábbiakhoz:

– Átlagosnál drágább gyógyszerek beszerzése. Például átlagosnál drágábbnak tekinthető egy 5000 Ft árú gyógyszer is kb. havi 100.000 Ft nettó munkabér vagy nyugdíj mellett. A támogatás összegének felső határa nincs rögzítve, de tájékoztatásul közöljük, hogy az eddigi gyakorlatban 50.000 Ft volt a legnagyobb gyógyszer-támogatásunk.

– Magánorvosi MRI-vizsgálat elvégztatése rosszindulatú daganat kiderítése céljából. Ehhez támogatást akkor lehet igényelni, ha az állami egészségügyi csak túl késői időpontra tudja vállalni az MRI-vizsgálatot.

Részletesebb tájékoztatás és az igényléshez szükséges adatlap a következő telefonszámon kérhető: 06-1-321-3497, lehetőleg az esti órákban.

Ipolyságtól Mar Del Platáig és vissza

Nem mindennapi fotókiállítás tekinthetett meg az érdeklődő Ipolyságon, a Menora Saag Artis Galériának helyet adó Bartók téri zsinagógában. A tárlaton szereplő fényképek a Szeredi Holokauszt-múzeum tulajdonában vannak, ahonnan eddig csak egyszer kölcsönözték ki, a Dunaszerdahelyi Kortárs Magyar Galéria számára. Hogy miként kerültek az Izraelben élő José Andrés Lacko kivételes felvételei egy határ menti kisvárosba? A kapocs a kiállítás kurátora, Kutak Adrienn keramikusművész.

Kutak Adrienn bár nem zsidó származású, zsidó művészekkel együtt mutathatta meg alkotásait 2019-ben a Dunaszerdahelyi Zsidó Fesztiválon. Társkiállítói Kertész Lici Wosner kollázművész, Omer Löwy Aliz festőművész és José Andrés Lacko fotóművész voltak. Adriennre, aki az Ipolyság Város Pecsetje Társulás képzőművészeti kiállításokért felelős kuratóriumának tagja, nagy hatással voltak a fotóművész képei, és az élményt szerette volna megosztani szülővárosa lakóival is. Az út nem volt könnyű. A Szeredi Holokauszt-múzeum a Szlovák Nemzeti Múzeum által fenntartott pozsonyi székhelyű Zsidó Kultúra Múze-

um egy ösztöndíj elnyerése után került, 1976 és 1979 között a Színház- és Filmművészeti Főiskolán tanult, adásrendező szakon. A főiskola elvégzése után több produkcióban is részt vett, többek között ő rendezte a magyar-perui koprodukcióban készült *Nazca-titok* című dokumentumfilmet, és társrendezője volt Jancsó Miklós *Sivatag szeme* című alkotásának is.

Ebben az időszakban látogatott el az akkor még csehszlovákiai Dunaszerdahelyre, ahonnan nagyszülei származtak. Az 1947-es születésű fotóművész nem tapasztalta meg a holokausztot, sokáig nem is tudta, hogy a családja érintett. Ma úgy fogalmaz, szülei – nyomasztó emlékeiket cseppekbe zárva – távol tartották maguktól a múltat, és ezek a cseppek kezdtek lassan átszivárogni a jelenbe ott, nagyapja szülőházában, nagybátyja, Kornfeld Ferenc elbeszéléseinek nyomán. Ekkor kezdte meg utazását egy olyan világba, amit szülei szerettek volna elfelejteni. Saját elmondása szerint zsidó témájú képeit nem készíti, inkább helyzeteket lát, és ellopja a pillanatot. Olyan tolvaj ő, aki a valóságról mesél. Munkásságát már 1986-ban elismerték, amikor a Tel-avivi Egyetem Diaszpóra Múzeumában (Beit

José Andrés Lacko

mogatta és vezette a megkezdett úton, neki köszönheti többek között, hogy kétszer is elnyerte az Egyesült Államokban létrehozott Zsidó Kultúra Alapítvány (The Memorial Foundation for Jewish Culture) ösztöndíját. José Andrés Lacko meghálalta: kezében egy fényképezőgéppel sorra látogatta a magyarul lakta városokat és falvakat, keresve az élő és eltűnő emlékeket. Kutak Adriennnek küldött levelében így ír erről: „Azok az emberek, akikkel találkoztam, elkezdtek mesélni a közös-ségükről. Elhagyott temetők, emlékművek mindenütt. Ennyi emlékmű? – mondtam. Hát mi történt itt 1944-ben?”

Arról, hogy a holokauszt szűk családi körét is tragikusan érintette, csak 1987-ben szerzett tudomást nagynénje leveléből. Édesapja nővére ekkor írta meg, hogy nagypapájának nem csak a José által ismert két fivére volt – a holokausztban négy nővérét veszítette el, Esztert, Rózsát, Matildot és Fridát. Négy, számára addig ismeretlen név, újabb vízcseppek...

2016-ban jutott tudomására, hogy a szlovákiai Szereden egy új holokauszt-múzeum nyitotta meg kapuit. Szakmai kíváncsiságtól hajtva látogatta meg az emlékhelyet. A múzeum igazgatója, Martin Korcok etnográfus nagy hatással volt rá, közös érdeklődésük a zsidó emlékek megőrzése iránt barátokká kovácsolta a két embert. José így talált méltó helyet féltve őrzött fotógyűjteményének.

Emlékezés – ez a most már Ipolyságon is bemutatott tárlat címe. Emlékezés a nővérekre, a sosem látott rokonokra és az ismeretlenekre, akik szintén áldozatai lettek egy szélsőséges ideológiának. A fotók egyszerre mutatják be a tradicionális és a modern megemlékezési formákat. A realiztikus ábrázolás gyakran sokkoló, de a képekre adott reakciók csak emelik azok művészi értékét. Egy fotóművész akkor hiteles, ha felvételei gondolatokat ébresztenek, kérdéseket vetnek fel bennünk. José Andrés Lacko alkotásai mindenkire másképp hatnak, de – noha nem bírnak telepátiás képességekkel – biztosak lehetünk benne, hogy a leggyakrabban felmerülő kérdések a Hogy engedhettük? és a Miért nem tanulunk a történelem hibáiból?

Kapusta Krisztina/Szombat

APRÓHIRDETÉS

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő–szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Műfogorrórgázítás miniimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdental.hu és www.mini-implantatum.hu

Pedikűr-manikűr! Várjuk kedves vendégeinket a Lollo szalonban, a 1085 Bp., Gyulai Pál utca 6. szám alatt. Bejelentkezés: pedikűr, lábápo-

lás: 06-30-210-3271; kézápolás, manikűr, műkörömépítés: 06-30-556-4696.

Színes és fekete-fehér nyomtatás, másolás, plakátnyomatás, névjegykészítés, diplomakötés, könyvnyomatás a Mammut III. em. 312-es üzletben és a Balogvár u. 1. alatt. Messinger Miklós, www.rcontact.hu, +36-20-934-9523.

Idős személy gondozását vállalom. 06-20-229-9579.

Búcsú Benkő Lászlótól

2009 januárjában kerestem meg Benkő Lászlót azzal, hogy nagyon szeretném megnyerni Öt, hogy lépjen fel az április 19-i Élet Menetén Budapesten.

Nagy nehezen megszereztem a telefonszámát, és felhívtam. Soha előtte nem beszéltem vele, nem találkoztunk. Illetve én vele több alkalommal is, hiszen nagy Omega-rajongó vagyok!

Bemutakoztam neki röviden, és vázoltam, miért is keresem, erre Ő úgy beszélt velem, mintha több évtizedes ismerősök lennénk. Egyből igent mondott, csak annyit kérdezett, mit játszszon, mikor és hol legyen, ez neki megtiszteltetés, hogy gondoltunk rá.

És így is volt! Amikor megérkezett a tömeg a Józsefvárosi pályaudvarra, már ott toporgott a színpad mellett, és amikor sor került rá, felment, és valami hihetetlen eleganciával, lazán és a rendezvényhez méltóan játszott a Ennio Morriconénak, a Sorstalanság című filmhez írt zenéjét.

Felemelő volt ezt a zeneművet és Benkő Lászlót ott látni és hallani, azoktól a sínpároktól 15-20 méterre, ahol Raoul Wallenberg azon fáradozott, hogy ártatlan életeket mentsen még az utolsó pillanatban, és én hihetetlen büszke voltam arra, hogy az Omega alapítóját is az Élet Menete színpadára csábítottam. Köszönöm, köszönjük Laci!

Nyugodj békében, Laci!

Gordon Gábor (Facebook)

NAPTÁR

December 4., péntek

December 5., szombat

December 10., csütörtök

December 11., péntek

December 12., szombat

Kiszlév 18.

Kiszlév 19.

Kiszlév 24.

Kiszlév 25.

Kiszlév 26.

Újholdhirdetés

Tévész 1.

Gyertyagyújtás: 3.35

Szombat kimenetele: 4.45

Chanukkai gyertyagyújtás

Gyertyagyújtás: 3.34

Szombat kimenetele: 4.45

December 16., szerda
(December 11-től 18-ig chanukka)

Újhold

Így gyógyítják lelkünket az állatok

Tudjuk, milyen jó hatással van az ember mentális egészségére egy hűséges négylábú társsal való őszinte barátság. Ezekből a tapasztalatokból alakult ki az állat-asszisztált terápia, ami nagy segítség a lelki bajok leküzdésében.

A kutatások egyértelműen bizonyították, mennyi hasznos lelki hozadéka van az ember és a házi kedvence közötti köteléknek, az állatok terápiás asszisztensként való használata pedig egyre népszerűbb az utóbi időben. Kutyával, macskával vagy más állattal foglalkozni (akár rövid, akár hosszú távon) segítséget jelenthet azoknak, akik szorongással, depresszióval vagy más tünetekkel küzdenek – számol be a Harvard Health Publishing.

Négylábú csodadoktorok

Dr. Henry Feldman, a Beth Israel Deaconess Medical Center kutatóorvosa szerint az állatok nem előítéletek, és feltétel nélkül tudnak szeretni. Ezért van, hogy a páciensek sokkal könnyebben megnyílnak velük, és olyan kapcsolatot alakítanak ki az állatokkal, amilyenre embertársaikkal képtelenek lennének. Az állatasszisztált terápia során a betegek meghatározott időközönként közös tevékenységekben vesznek részt egy bizonyos kutyával vagy macskával. A terápia lehet egyéni vagy csoportos, és állhat játékból, etetésből, simogatásból, vagy akár csak annyiból, hogy az állat és ideiglenes gazdája egymás mellett üldögél egy ideig.

A kutatók szerint amikor állatokkal foglalkozunk, emelkedik az agyban a szeretethormonként emlegetett oxitocin szintje, ez segíti a szeretettel kötődés kialakulását, de hasonlóképpen megugrik ilyenkor a boldogsághormonnak nevezett szerotonin szintje is – ezért van az, hogy az állatok simogatása és dédelgetése nyugtatóan hat ránk.

Bár az állatasszisztált terápia még viszonylag új keletű dolognak számít, és ezért kevés átfogó kutatás született a témában, vannak bizonyítékok arra, hogy a módszer számos lelki probléma esetében segíthet. Ezek egyike az időskori depresszió. 2013-ban egy idősothton demenciával küzdő lakói esetében találták úgy a kutatók, hogy azok, akik tizenegy héten keresztül kutyás terápiában

vettek részt, a végére jóval kevésbé mutatták a depresszió jeleit, mint azok a társaik, akik csak emberi segítséget kaptak.

Hasonló a helyzet a súlyos betegségben átesett vagy kezelés alatt álló személyek esetében is. 2015-ben egy onkológus szakemberek által készített tanulmány úgy találta, hogy napi 15-20 percnyi terápiás foglalkozás kutyákkal jelentősen csökkenti a rákbetegek kemoterápiás kezelés alatti félelmét és szorongásait. Az állatok emellett érzelmi támaszt nyújthatnak például szereteteink elvesztését követően, különösen idősebb korban, amikor fokozatosan elmagányosodunk, és testi-szellemi egészségünk is romlik.

Jobb velük az élet

Bár az orvosok leggyakrabban kiegészítő terápiaként javasolják az állatasszisztált foglalkozásokat különböző lelki és testi betegségek esetén, az állatok közérzetre és egészségre gyakorolt pozitív hatása a mindennapokban ugyanúgy megfigyelhető. A legkézenfekvőbb terápiás megoldás a saját kisállat tartása. Mivel egy kutya, macska vagy más házi kedvenc folyamatos gondoskodást igényel, garantált, hogy a gazdi szellemileg aktív marad.

Ha viszont úgy gondolod, hogy egy saját kisállat túl nagy felelősség, bármikor jelentkezhet állatos terápia foglalkozásra egy ehhez kapcsolódó szervezetenél, vagy önkéntesként besegíthetsz egy állatmenhely vagy egy lovarda lakóit gondozni. Sőt, ismerőseid és a barátaid biztosan örülnének, ha időnként gondoskodnál a kedvenceikről.

Dívány

Egyre inkább felismerjük az állatok terápiás erejét

Fotó: Pavel Rodimov / Getty Images Hungary

vettek részt, a végére jóval kevésbé mutatták a depresszió jeleit, mint azok a társaik, akik csak emberi segítséget kaptak.

Hasonló a helyzet a súlyos betegségben átesett vagy kezelés alatt álló személyek esetében is. 2015-ben egy onkológus szakemberek által készített tanulmány úgy találta, hogy napi 15-20 percnyi terápiás foglalkozás kutyákkal jelentősen csökkenti a rákbetegek kemoterápiás kezelés alatti félelmét és szorongásait. Az állatok emellett érzelmi támaszt nyújthatnak például szereteteink elvesztését követően, különösen idősebb korban, amikor fokozatosan elmagányosodunk, és testi-szellemi egészségünk is romlik.

Jobb velük az élet

Bár az orvosok leggyakrabban kiegészítő terápiaként javasolják az állatasszisztált foglalkozásokat különböző lelki és testi betegségek esetén, az állatok közérzetre és egészségre gyakorolt pozitív hatása a mindennapokban ugyanúgy megfigyelhető. A legkézenfekvőbb terápiás megoldás a saját kisállat tartása. Mivel egy kutya, macska vagy más házi kedvenc folyamatos gondoskodást igényel, garantált, hogy a gazdi szellemileg aktív marad.

Ha viszont úgy gondolod, hogy egy saját kisállat túl nagy felelősség, bármikor jelentkezhet állatos terápia foglalkozásra egy ehhez kapcsolódó szervezetenél, vagy önkéntesként besegíthetsz egy állatmenhely vagy egy lovarda lakóit gondozni. Sőt, ismerőseid és a barátaid biztosan örülnének, ha időnként gondoskodnál a kedvenceikről.

Dívány

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek

Szövetségének lapja

1075 Budapest, Síp u. 12.

Telefon/fax: 322-2829

E-mail: ujelet@mazsihisz.hu

Főszerkesztő:

Kardos Péter

Olvasószerkesztő:

Gábor Zsuzsa

Kiadótulajdonos:

Mazsihisz

Előfizetési díjak:

Belföldön: 1 évre 4800 Ft

Külföldre 6800 Ft/év

USA és Izrael: 7500 Ft/év

Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.

OTP bankszámlaszám:

11707024-22118480

OTP SWIFT kód:

(BIC) OTPVHUB

IBAN:

HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000

Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üz-

letág, előfizethető a kiadónál.

Postacsek: 11707024-22118480

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.

Szedés, tördelés:

WolfPress Nyomdaipari Kft.

Nyomdai munkák:

mondAt Kft., www.mondat.hu

Felélős vezető: Nagy László

ISSN 0133-1353

Fradi: egy család vagyunk

Hazánk egyik legpatinásabb, legeredményesebb, nemzetközi szinten is számon tartott sportegyesülete, a Ferencvárosi Torna Club (FTC) – követve a Chelsea és a Dortmund példáját – csatlakozott a Nemzetközi Holokauszt Emlékezési Szövetség (IHRA) antiszemitizmus elleni nemzetközi kampányához.

A harminchárom ország kormánya által működtetett nemzetközi szervezet fő feladata a holokauszt emlékeztetének fenntartása és az antiszemitizmus elleni fellépés. E célból 2016-ban kidolgoztak és a tagországok kormányai számára elfogadásra ajánlottak egy úgynevezett antiszemitizmus-definíciót, amely részletesen taglalja, mi tekinthető zsidók ellen irányuló gyűlöletnek. A magyar kormány 2019 februárjában fogadta el és hirdette ki ezt, most pedig a leg-rangosabb európai futball-ligában szereplő FTC is deklarálta, hogy magáévá teszi a dokumentumban foglalt elveket.

Heisler András, a Mazsihisz elnöke levélben köszönte meg az FTC elnökének, Kubatov Gábornak a bátor és példaértékű lépést.

A Fradi sztárfocistája, Tokmac Nguen üzeni egy videóban: egy család vagyunk

A Fradi férfi labdarúgócsapatának kiválóságát, Tokmac Nguent követve a klub több sportolójával is találkozunk, különböző helyszíneken és más környezetben, ezzel is erősítve, hogy a Ferencvárosnál mindenki összetartozik, nem számít, honnan jött, vagy hogy min ment keresztül.

Tisztelt Elnök Úr!

Örömmel vettem hírért, hogy a Ferencvárosi Torna Club (FTC) csatlakozott a Nemzetközi Holokauszt Emlékezési Szövetség (IHRA) antiszemitizmus elleni nemzetközi kampányához és deklarálta, hogy elfogadja az antiszemitizmus-definíciójában foglalt elveket. Az FTC mindig fontos szerepet játszott a magyar sportéletben, ami jelentős felelősséggel jár.

A Ferencváros történetéből számtalan nagyszerű sportembert ismerünk, köztük azt a Tóth Potya Istvánt, aki a második világháború alatt részt vett a nemzeti ellenállási mozgalomban, társaival üldözött zsidókat mentett, majd maga is mártírhálálta halt.

Mindannyian tudjuk, a 90-es évektől nagy utat tett meg az FTC a Mazsihisszel és a Zsidó Világkongresszussal (WJC) közösen szervezett emlékezésig Tóth Potyáról a Maccabi Tel-Aviv elleni labdarúgó Európa Liga-selejtező mérkőzés előtt. Az Üllői úti megemlékezés jelezte, hogy léteznek közös értékeink, amelyek összekötnék bennünket, legyen szó sportról vagy társadalmi felelősségvállalásról.

Példaértékűnek tartom azt a nyitottságot és elkötelezettséget az intolerancia elleni közdelemben, amit az elmúlt években tapasztalhattunk az FTC vezetése részéről. Köszönet illeti ezért az egész Fradi-családot, a klubvezetést.

Üdvözléssel:

Heisler András
elnök

Ha lett volna Zoom 2000 évvel ezelőtt is

Amikor én még diák voltam

Egy majdnem teljesen igaz történet a megszépítő múlt időből

Vizsga Heller Tomival

Főiskolára jártam Budapesten. Tél volt, és Budapestre kellett érnem reggel 8 órára Debrecenből egy vizsga miatt. Volt egy jugoszláv kis kocsim, egy Zastava. Ófelsége Zastava simán felment Budapestre, de nem mindig tudott visszajönni Debrecenbe. Szerette a fővárost. Mindig elgyengült örömeiben, ha meglátta a Lánchidat. A pesti szervizben ott-hon érezte magát. A Zastava egy jó Fiat-konstrukció volt, csak az alkatrészek voltak gyengék, tartották a szocialista tábor élmunkás minőségét. Különösen a Hardy-tárcsa nevezetű bigyó volt szemtelen. Befordulni befordult a kanyarban a kocsi, de a Hardy nevű kisördög kifordulni már nem engedte. Szóval izgalmas volt vele az élet.

Ezzel a Zastavával készültem Pestre. Előző nap találkoztam Heller Tomi barátommal, akinek meséltem, hogy megy a hasam, mert másnap vizsgázom. Erre Tomi azt mondta, hogy szívesen feljön velem.

– De Tomikám, én reggel fél ötkor indulok, hogy költelek fel?

– Hogyhogy hogy? Én le sem fekszem addig! Fél ötkor vegyél fel az Aranybika Grill-bár bejáratánál.

Pontosan ott voltam, Tomi is, kissé meggyötört. Végigaludta az utat, így hát nem sokat szórakoztatott útközben.

Megérkeztünk, január volt, hívtam, hogy jöjjön be velem, mert hideg lesz a kocsi-ban várakozni. A főiskola folyosói jéghidegek voltak, csak azokat a termeket fűtötték, ahol vizsgáztatás folyt.

Mielőtt megkezdődött a vizsga, megkértem Grósz Dávid tanár urat:

– Tanár úr, egy barátommal jöttünk kocsi-

val, nagyon hideg van a folyosón, beülhetne hátulra a terembe?

- Ki ez az ember?
- Heller Tamás színész.
- Ő is egy Heller?
- Mire én:
- Echte.
- Akkor beülhet.

Megkaptam a tételeket, dolgozom ki, csikar a hasam, zabszem sem fér a fenekembe, nehogy meghúzzon. Nincs kedvem még egyszer télen utazni. Néha felnéztem, és láttam, hogy újságja mögül ki-ki kandíva nagyokat mosolyog a tanár úr. Engem szólított elsőként. Ahogy kiértem a katedrához, láttam, hogy Tomi karjára dőlve alszik, időnként motyog, és a nyál szép csendesen folydogál ajkai szélén.

Na essünk túl rajta, mondta a tanár úr, és én mint egy jó stréber, mindent elmondtam, amit tudtam, akár odatartozott, akár nem.

Hát eddig ez kettős, Fehér! Megy a harmasért?

Gondoltam magamban, dehogy megyek, elég, ha a hasam megy az idegességtől.

De ezt mondtam: Tanár úr, elég, hogy görbüli. Le kell fektetnem a barátomat, nagyon álmos, fellépése volt az éjszaka, és azt gyanítom a szagáról, hogy szomjas is volt.

Hát akkor marad a kettős, Fehér. Vigye innen a barátját, ne is lássam magukat. Mert aludni az ágyban kell, a főiskola nem szálloda. A terem nem színpad, ne itt lépjen fel. Na, lépjenek le!

Ismerkedés Grósz tanár úrral

Tiszteletem, emberek! Én fogom tanítani az elektronikát. Dr. Grósz Dávid vagyok, fizikus. Nálam nemcsak tanulni kell, hanem tud-

ni is. Általában két jegy van nálam, a kettős és a négyes. Ha valakinek a tudása eléri a kettőt, ahhoz már majdnem annyit kell tudni, mint az ötöshöz. Esetleg ha valaki nagyon szimpatikus, és tud egy olyan viccet, amit én nem ismerek, az lehet hármas. Ám ha ócska a vicc, akkor kegyetlenül megbuktatom. Aki többet tud, mint én, az esetleg kaphat jobbat, mint négyes, de ilyen még nem volt. Legutóbb Neumann János is háromnegyedet kapott tőlem. Ki is ment Amerikába.

Na, emberek, lássuk, mit tudnak, felmérő dolgozat következik. Mindenki írja fel a nevét, testmagasságát, testsúlyát, születési évét, mi a kedvenc étele. És ahhoz, hogy a kettőt elérjék, plusz 10 feladatot meg kell oldaniuk, 10 perc alatt. Ma jószívú vagyok, mert 1 percet adok 1 feladatra.

Ezután éreztem, hogy kell egy szalmaszál, amibe belekapaszkodhatok, ami segít a fuldoklónak, hogy túlélje ezt az évet. Szünetben odaoldalogtam a folyosón álldogáló Grósz tanár úrhoz:

– Tanár úr, zavarhatom? Nincs véletlenül rokonsága Hajdúszoboszlón?

Mire ő meglepve:

- De van, egy távoli, Grósz Maricáék.
- Tanár úr, nekik volt tejvendéglőjük a Fürdő mellett.

Ő rám nézett, egy darabig hallgatott, majd megszólalt:

- Hogy hívnak?
- Fehér Tamás.
- És azelőtt?
- Weisz.

– Rád van írva. De a dolgozatodban W, watt helyett V-t, voltot írtál. Dupla W helyett szimpla V-t. Ha ez még egyszer megtörténik, te is csak Volt-ál főiskolás.

– De tanár úr, én csak magyarosítottam. A dupla W olyan németes, a szimpla V mégis-csak jobban hangzik: nem W, hanem V.

SPÁNN GÁBOR

Levelek

Valamelyik éjjel megrendítő és furcsa álmom volt. Most leírom Önöknek, remélem, a karantén idejébe az elolvasása is belefér.

Előrebocsátom, valakinek csak egy „idős nyugger” nyugtalan éjszakájának kórképe lesz, akad nyilván olyan is, akiben katartikus érzést kelt, de nem bánom, ha akadnak olyanok is, akik kinevetnek. Egyébként az álomfejtésre egy egész iparág szakosodott évszázadok óta, és amíg az emberi butaság velünk lesz – márpedig most reneszánszát éli –, ebből is meg lehet élni. Egyébként az agyturkászok úgy tartják, hogy konkrét jeleneteket akkor álmodik az ember, ha erős emocionális élménye volt a jelenben vagy a múltban, és az összepárosul az agyban képzeletbeli képekkel, képzettársításokkal, és persze belejátszanak a kemikáliák is, amiket az ember este bevesz gyógyszer gyanánt.

Álmomban tisztán láttam önmagamat, amint reggeli órában ülök megszokott székemen az ablak alatt, és mondom az imámat. Isten és a rabbim bocsássa meg, de ez már évtizedek óta szervült rutin, így közben nézelődöm a csukott ablakon át kertünkre. Ablakom alatt áll egy nagy öreg diófa. Többször annyi idős lehet, mint én, és ilyenkor a természet rendje szerint hullajtja leveleit. Imám alatt láttam, ahogy egyesével válnak le az elsárgult nagy levelek, és megdöbbenésemre először az ablakom felé szálltak, és mindegyiken rajta volt egy kép. Nem akármilyen kép: szeretteimé. Mindegyiküknek mozgott a szája, kérdezett valamit, amit csupán szájmozgásukról tudtam leolvasni, de válaszolni már nem volt idő, mert lehullottak. Elsőként áldott emlékü édesanyám, Zsazsa képe jelent meg, és könnyek közt annyit kérdezett: miért szenvedtem annyit? A következő levélen apám, Kálmán egyetlen megőrzött képe látszott, fogorvosi fehér köpenyében volt, és azt kérdezte hulltában: miért nem tudtam még egy napot várni, hogy áttörjék a frontot az oroszok?

A következő hulló levélen Auschwitzban mártírhálálta halt nagynénem, édesanyám nővére, Ibolya kérdezte az ablakon át: Miért szedték el a csecsemőmet és küldtek a dongalábam miatt gázba? Ekkor már az álmoképben kezemben az imakönyvvel felálltam, és erőlködtem, hogy válaszoljak valamit, ami természetesen nem sikerült. Jött a következő levél, rajta anyám legidősebb nővérével, Pirivel, aki színházi sűgő volt. Cakkosra rúzsoszott szájáról leolvastam, azt kérdi: Gabikám, nem kéred a fel nem használt ebédjegyeimet? Ekkor már annyira zokogtam, hogy erre fel is ébredtem. Van álmom, amit az ember sajnál abbahagyni, és van, amelyikből verejtékkel szabadulna.

Ezután ébredésemkor rájöttem, hogy álmomban valóban sírtam. Következett a tényleges reggeli ima, majd a több évtizedes rutin, tisztálkodás, reggeli, és feleségem unszolására a kötelező 20 perces séta. Utunk a házunknak azon az oldalán vitt, ahol a diófa is áll. Mind a járdán, mind a kocsíuton halomban állt a nedves levél, és közmunkások világító mellényben küszködtek a halomba söprésével. Mikor melléjük értünk, az egyik, aki előtt nagyon nagy kupac tornyosult, egyetlen levéllel küszködött, és meglátva minket, nekem tréfásan odaszólt: nézze meg, jóember! Ennek a sok szemétnek már rég kocsin kéne lenni, de ez az egy szál nem akarja az igazat.

Úgy fogtam magam vissza, hogy ne válaszoljak neki annyit: tudom, a színházi sűgő nagynénem egész életében ellenkező típus volt...

Elmosolyodott, és csak annyit mondott: akkor négyes. Vérszemet kaptam.

– Tanár úr, még egy pillanatra zavarom. Van egy sztorim, mehetek az ötöshöz.

– Vigyázzon, Fehér, ha ismerem, négyesből kettős lesz. Mondja hát!

– 1948-ban Grün bácsi, a bádigos az újpesti zsidó hitközség alelnöke volt, s amit kevesen tudtak, Rákosi elvtárs másod-unokatestvére. Bekéredzkedett Rákosihoz, aki az irodájában fogadta.

– Matyikám, biztos emlékszel a gyerekkorunkra. Mindig azzal cukkoltál: Tétón van, zöld és fűtöl? És most itt van személyesen a megfejtés: Grün bácsi, a bádigos. Gyerekkorunkban együtt ünnepeltük a peszáchot, a húsvétot. Előbb volt a széder, utána a locsolkodás. Most ennek a pici maradvány hitközségnek az alelnöke vagyok, jön a szédereste, amit a tradíció szerint közösen tartunk. Mindenki-nek 4 POHÁR BORT kell meginnia HÁTRA-DÜLVE A TÓRA szerint. Nincs egy csepp borunk sem ünnep estére. Nem utalnál ki nekünk egy pár palackot? Csak így tudnánk tartani, amit a TÓRA előír nekünk.

– Tudhatnád, Grün elvtárs, hogy nálunk már nem a TÓRA számít, hanem a DIKTATÓRA, és KÜLÖNBEN SE DÜLJÖN HÁTRA SENKI NYUGODTAN EBBEN AZ ORSZÁGBAN. Szabadság, Grün elvtárs! Lejárt a ti időtök, Grün elvtárs! És ne felejtsetd, Grün elvtárs, DIKTATÓRA!

Másnap délelőtti csomag érkezett az újpesti hitközséghez, 10 üveg kóser bor volt benne. A feladóhoz csak ennyi volt írva: DIKTATÓRA!

Grósz tanár úr elgondolkodott, majd halkán csak annyit mondott:

– Jól van, Fehér, ötös!

Majd kiugrott a bőrómból, mert ez volt az egyetlen ötösöm az öt év alatt a főiskolán. Hála Grünnek!

Ahasvír